

Сања Кример-Габоровић
Ивана Јаковљев

ОСВРТ НА ЖЕНСКО-МУШКЕ РАЗЛИКЕ У ХРОМАТСКОМ ИМЕНОВАЊУ У СТАНДАРДНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

У раду се говори о женско-мушким разликама у именовању боја у стандардном српском језику. Истраживање је утемељено на узорку од 175 изворних говорника српског језика, различите животне доби и професија. Према тесту издвајања, или, излиставања утврђено је да женска популација: (1) користи већи број назива за боје и (2) чешће прибегава употреби структурно тј. морфосинтактички разнороднијих хроматских назива. Оба пола упадљиво и високофреквентно издвајају 11 БЦТ назива према Берлину и Кеју (BERLIN – KAY 1969), при чему је донекле упитна базичност придева *браон*, и то због присуства синонима *смеђ(а)*. Очитоване су, наиме, женско-мушке разлике у фреквенцији употребе једног одн. другог назива.

Кључне речи: хроматски називи, родно диференцирано именовање боја.

This paper elaborates on gender-related differences in color-naming in the Serbian language. A total of 175 participants of different ages and professions, all native speakers of Serbian, took part in the survey. Based on the elicitation test, it became evident that female survey respondents (1) employ a larger number of color-naming lexemes, and (2) are more inclined to use a/chromatic expressions which are grammatically (i.e., morphosyntactically) more varied. Both males and females highly frequently elicit 11 BCTs, first named so by Berlin and Kay in 1969, the basicness of the term *braon* 'brown', or, alternatively, *smеђ*, however, being somewhat questionable (the given adjectives are used with varying frequency by males and females).

Key words: color words, gender-related color-naming.

1. Увод. Ослањајући се на когнитивни механизам категоризације, човек милионе опажених нијанси боја разврстава у ограничени број основних категорија боја, којима додељује припадајуће називе. Након вишедеценијске расправе и разилажења око питања да ли је категоризација боја универзално дата свим људима или је ипак културолошко-језички утемељена, данас се однос између простора боја и језика преовлађујуће тумачи применом неоворфовског приступа (хипотеза слабе релативности), на темељу чега произлази да назначени однос има извесну универзалну основу, али и културолошко-језичку тј. релативистичку надградњу (BIGGAM 2012: 107–108; PARAMETI et al. 2018: 359; JAKOVljeV 2018: 34–35; KRIMER-GABOROVIC 2019: 178–181). При томе се универзалистичка основа заснива на Берлин-Кејовој (BERLIN – KAY 1969) – БК теорији о еволуцији и универзалности основних категорија боја (енгл. *basic color categories* – ВССс, ћирилично БЦЦ,) и њихових припадајућих назива тј. основних назива за боју (енгл. *basic color terms* – ВСТс, ћирилично БЦТ). Свака БЦЦ је макрокатегорија која покрива широк опсег боја. Истовремено, сваки БЦТ је хипероним који обухвата широк опсег хипонима или неосновних хроматских назива. У складу са БК хипотезом, подела простора боја одсликава технолошку развијеност конкретног друштва, и креће се

у распону 2–11 БЦЦ. У готово свим савременим језицима индустријализованих друштава издвојило се 11 БЦЦ,¹ уз уочену тенденцију могућег повећања назначеног броја у скорој будућности (в. LINDSAY – BROWN 2014: 2; PARAMET et al. 2018: 359).² То је у складу са БК моделом, који је отворен за развој нових БЦЦ.³ О тенденцији повећања укупног броја БЦТ у српском језику говоре Јаковљев и Здравковић (ЈАКОВЉЕВ – ЗДРАВКОВИЋ 2018: 208–210) и Кример-Габоровић (2019: 138–139). Као кандидати за нове БЦТ у српском језику издвајају се *бордо* и *тиркизна* (КРИМЕР-ГАБОРОВИЋ – ЈАКОВЉЕВ 2021: 148).

У овом раду приказани су резултати истраживања о сличностима и разликама у именовану боја у стандардном српском језику, конкретно женско-мушком, или, краће ж-м хроматском вокабулару. Идеја за то потекла је од сличних истраживања у другим језицима и културама, која су показала да је женској популацији својственији богатији хроматски вокабулар (в. RICH 1977: 404; SIMPSON – TARRANT 1991: 61; HEATHER et al. 2007: 831; RÄTSEP 2013: 226; LINDSAY – BROWN 2014: 17; PARAMET et al. 2018: 14; ESPINOSA-ZARAGOZA 2021: 143). У пилот-студији Кример-Габоровић и Јаковљев (КРИМЕР-ГАБОРОВИЋ – ЈАКОВЉЕВ 2021), премда на релативно малом узорку испитаника-изворних говорника српског језика, такође се потврдило присуство разлика у ж-м речнику боја. Како је то у консултованој литератури наведено, кључне ж-м разлике код просечних испитаника тичу се следећег: (1) жене користе већи број различитих назива за боје од мушкараца и (2) жене брже и прецизније именују боје. Но, унутарјезичке сличности и разлике у именовану боја, а онда и у речницима боја, резултат су процеса који се одиграва под утицајем већег броја међусобно повезаних чинилаца.

¹ Како то БК наводе, БЦТ у енглеском језику су: *white* ‘бела’, *black* ‘црна’, *red* ‘црвена’, *yellow*, ‘жута’, *green* ‘зелена’, *blue* ‘плава’, *brown* ‘смеђа’, *purple* ‘љубичаста’, *orange* ‘наранџаста’, *pink* ‘розе/а’ и *grey* ‘сива’.

² У циљу повезивања закључака релативиста (ROBERSON et al. 2004: 568–569) о различитим начинима менталног представљања простора боја код говорника различитих језика с једне стране, с идејом универзалности с друге стране, Реџиер и др. (REGIER et al. 2007: 1436, 1441; 2015: 237) излазе с новом хипотезом полазећи од идеје о универзалности језичке категоризације простора боја, како су је то дефинисали Џејмсон и Дандраде (JAMESON D’ANDRADE 1997: 312). Сходно томе, универзалност језичке категоризације простора боја огледа се у склоности ка његовој оптималној подели, ради постизања што ефикасније комуникативности уз што мање когнитивно оптерећење. У том светлу, простор боја се, у зависности од степена технолошког развоја конкретне друштвене заједнице, дели у распону 2–11 БЦЦ.

³ У неким језицима потврђено је присуство дванаестог БЦТ. Примера ради, то су два руска основна назива за подручје ‘плаве’ боје (*голубой* ‘светлоплава’ и *синий* ‘тамноплава’) (CORBETT – DAVIES 1997: 219; PARAMET et al. 2018: 359). Склоност ка увођењу два БЦТ којима се именује простор ‘плаве’ боје примећује се и у другим језицима (источнословенским, медитеранским итд.) (PARAMET 2005: 32–33). У енглеском језику такође је уочено да се неки од неосновних хроматских назива приближавају прерастању у БЦТ, и то преваходно *turquoise* ‘тиркизна’, и *lilac* ‘лила, јоргован-боја’ (LINDSAY – BROWN 2014: 2). И док *turquoise* именује простор на прелазу између ‘плаве’ и ‘зелене’, *lilac* је назив за део простора који покрива ‘пурпурнољубичаста’ (енгл. *purple*) (PARAMET et al. 2018: 359; MYLONAS et al. 2022: 2). Треба, међутим, истаћи да хроматски назив постаје БЦТ само ако испуни критеријуме базичности које су први дефинисали БК (1969: 6–7), а који су накнадно више пута ревидирани (BIGGAM 2012: 21–43). Међу најзначајнијим критеријумима свакако је психолошка истакнутост конкретног назива за боју, о чему ћемо детаљније говорити даље у раду.

1.1. ИНТРА- и ИНТЕРКУЛТУРНЕ РАЗЛИКЕ У СКЛОНОСТИ КА БОЈАМА И ЊИХОВОМ ИМЕНОВАЊУ. Разлике у хроматском именовану простичу из разлика у перцепцији боја, те склоностима ка одређеним бојама. Те разлике могу бити интра- и интеркултуралне. Прве захватају одређене групе у популацији конкретне културно-језичке заједнице, нпр. мушкарци и жене, млади и стари, образовани и необразовани, професионалци и аматери, људи који се баве различитим хобијима итд. (в. BYRNE 2003: 5–8; SAITO 2015: 2; HURLBERT – LING 2017: 7–14). Премда се на први поглед може чинити да склоност ка одређеним колоритима зависи од личне и специфичне друштвено-културне осетљивости, то је заправо такође резултат деловања чинилаца заједничких свим људима и културама. Укратко, колоритна преференција више је од пуке производне когнитивне процене (WITZEL 2015: 1).

Интра- и интерлингвално узев, значења и психолошка истакнутост боја могу се подударати одн. разликовати. Ајзенк је (EYSENCK 1941: 385–394) родоначелник хипотезе о универзалном обрасцу утврђеним редоследом дефинисаних склоности ка чистим тј. потпуно засићеним бојама, и то: ‘плава’, ‘црвена’, ‘зелена’, ‘љубичаста’, ‘наранџаста’ и ‘жута’. Новија, опсежнија истраживања, која се нису ограничила искључиво на англофона нити индустријализована друштва, потврдила су да је ‘плава’ заиста универзално омиљени колорит, док ‘зеленкастожута’ спада у неомиљене боје (HURLBERT – LING 2017: 8). С обзиром на уочене изузетке, не може се говорити о универзалној датости колоритних преференција, већ искључиво о универзалним тенденцијама (TAYLOR et al. 2013: 1015). Нема универзалног објашњења ни за разнородне и променљиве склоности ка одређеним колоритима (стр. 1026). То се потврдило и у упоредним истраживањима у различитим друштвима и културама. Овде ћемо се осврнути само на неке од закључака.

‘Јаркоплава’ (енгл. *vivid blue*) једнако је изразито омиљени колорит за Американце, Немце, Данце, Аустралијанце, Папуанце (староседеоце с острва Нова Гвинеја), Јужноафриканце, Јапанце из Јапана, Јапанце који живе и раде у САД, и стране држављане у Јапану, премда се показало да је Јапанцима, као уосталом и Кореанцима, Кинезима и Индонезанима најомиљенија ипак ‘бела’ боја, што одражава културолошку специфичност наведених далекоисточних друштава (SAITO 2015: 2–3).

Да би се у највећој могућој мери искључио утицај глобализације, напредо су тестирани припадници племена Јали (Нова Гвинеја) и грађани високо индустријализоване Пољске. Уочене су врло различите колоритне склоности: Пољацима оба пола најомиљенија је ‘плава’, а припадницима племена Јали ‘црвена’ и ‘жута’, и тек онда ‘плава’ боја. Но, упркос изразито различитим колоритним преференцијама, као и значајним културолошким разликама, констатоване ж-м разлике превазилазе културолошке ограде и могу се подвести под сличан образац колоритних преференција (SOROKOWSKI et al. 2014: 1197–1200). У оделитој студији с Енглезима у Лондону и припадницима полуномадског, намибијског народа Химба, такође су утврђене разлике у склоностима ка одређеним бојама, док сличности у ж-м обрасцу колоритних преференција ту није било (TAYLOR et al. 2013: 1015–1027).

Упоредно истраживање хроматских склоности код студената у Великој Британији и Саудијској Арабији такође је указало на велике међукултурне

разлике (AL-RASHEED 2015: 1–5). То се пре свега односи на чињеницу да су Енглескињама омиљени ‘пурпурнољубичасти’ и ‘плавозелени/зеленоплави’ тонови, а Арапкињама ‘црвен(каст)оружичасти’ тонови. С друге стране, пак, у колоритним преференцијама мушких припадника оба народа склоних ‘плавозеленим/зеленоплавим’ одн. несклоних ‘црвеноружичастим/пурпурнољубичастим’ тоновима уочава се прилично велико подударане.⁴ У другом истраживању с британским и индијским студентима показало се да сви преферирају ‘плаве’ и ‘зелене’ тонове, при чему су Индијке и Британке склоне још ‘ружичастим’ и ‘љубичастим’ колоритима, и то Британке у тамнијим, а Индијке у светлијим нијансама (BONNARDEL et al. 2012: 306, 309; 2018: 209, 220–221). Генерално сви испитаници оба народа и оба пола склонији су хладним бојама. Упркос одређеној универзалности, и овде се уочава специфичан културолошки утицај који је наглашенији код женске популације.

Прелазећи сада с расправе о општим разликама у колоритним преференцијама различитих друштава и култура на разлике које су последица деловања специфичних утицаја, најпре ћемо се осврнути на узрасне и међугенерациске чиниоце. Нема једнозначних резултата истраживања о узрасно утемељеним разликама, будући да то зависи од времена и места истраживања и др. Негде се констатује да млађи мушкараци располажу богатијим хроматским речником од старијих мушкараца (RICH 1977: 406–408), док се другде тврди супротно (SIMPSON – TARRANT 1991: 61). Поједини истраживачи наводе да статистички узев животно доб за разлику од пола не утиче значајније на структуру хроматског речника (LINDSAY – BROWN 2014: 17), док други сматрају да се склоност ка одређеним бојама у свим културама мења са старењем, на шта данас изразито драстично утиче глобализација (BYRNE 2003: 6–7; BIMLER et al. 2014: 242). У истраживању спроведеном с изворним говорницима руског језика, узраста 16–98 година, показало се да је хроматски речник тестираних испитаника у последњих неколико деценија претрпео значајне промене. И док средња и старија генерација боје описује и тумачи позивајући се превасходно на природне ванјезичке корелате, млађи испитаници, који и предњаче у увођењу нових назива, у ту сврху све више се ослањају на увозне вештачке артикле (боје и пигменти, грађевински материјали, прехрамбени и козметички производи и сл.). Називи *маџента*, *индиго*, *кари* и др. убрзано улазе у руски језик, управо под утицајем глобализације (GRIBER et al. 2021: 14–16).

На разлике у склоности ка бојама и њиховом именовању свакако утичу ниво образовања, и нарочито професија и/или хоби(ји). Тестирање спроведено с руским испитаницима оба пола, различите старосне доби и различитих

⁴ У поновљеном истраживању под боље контролисаним условима, Вицел (WITZEL 2015) запажа да се, упркос великим културолошким разликама између Британаца и Арапа, ж-м разлике и овде ипак уклапају у сличан образац као и у истраживању Сороковског и др. (SOROKOWSKI et al. 2014: 1197–1200). Будући да се то наслеђује још из Херлберт-Линговог истраживања (HURLBERT – LING 2007) са Хан Кинезима и Британцима беле расе, што је касније потврдило истраживање са Американцима и Јапанцима (YOKOSAWA et al. 2010), оправдано ће бити претпоставити да образац разлика у ж-м склоностима ка одређеним колоритима има универзално тј. биолошко упориште. Но, како то Вицел наводи, потребно је проверити да ли то заиста важи за све или само за поједине културе.

професија показало је да што су испитаница или испитаник боље образованији и стручнији, мање су склони да употребљавају БЦТ називе и њихове изведенице (нпр. *йлавкасѝ*), а више се служе (полу)сложеницама с називима за разнородне ванјезичке корелате, нпр. *боја лимуна*, или, *лимун-боја*, као и називима за специфичне ентитете. Тако се, рецимо, хемичари у именовању боја позивају на хемијске елементе и једињења, нпр. *кобалѝна*, биолози и медицинари у ту сврху користе телесне течности и излучевине, нпр. *боја хемоѝлобина*, *боја жуѝчи* (GRIBER et al. 2019: 660–661), док се сликари ослањају на називе за пигментне боје, нпр. *азуриѝ*, *ѝинобер* (СТАНИЋ 2011: 47–48). У хроматском речнику особа чија су занимања или хоби(ји) повезани с бојама, обрасци именовања су другачији (YANG 1996: 215). При томе, хоби(ји) попут сликања, плетења и сл. значајније утичу на хроматски речник мушкараца, него што је то случај код жена (SIMPSON – TARRANT 1991: 61–62). Жене се, наиме, од детињства, дакле још пре него што се одлуче за одређено занимање и/или хоби(је) усмеравају да обрате више пажње на боје (RICH 1977: 407). Примера ради, међу представницима Удмурта, угрофинског народа који живи на територији данашње Русије, нема већих разлика у хроматском вокабулару код девојака и старијих жена које се баве занимањима у вези с бојама. С друге стране, мушки хроматски речник, нпр. сликара, стручњака за удмуртски језик, знатно се обогаћује након стечене професионалне обуке и усвојеног стручног знања (RYABINA 2009: 10–11).

Ж-М сличности и разлике у именовању боја највише су истраживане у енглеском језику, једног од многих језика са завршеном највишом еволуционом фазом категоризације назива за боје (BERLIN – KAY 1969: 7). Показало се да изворне говорнице енглеског језика боје именују прецизније, у смислу да користе називе којих у језику већине мушкараца нема, нпр. *beige* ‘беж’, *aquamarine* ‘аквамарин, плавичастозелена, зеленкастоплава’, *lavender* ‘боја лаванде, светољубичаста’ (LAKOFF 1973: 49–50). Треба рећи да је Лејкоф своје истраживање спровела пре непуних педесет година, када су жене биле много неравноправније с мушкарцима него што је то данас случај. У своје време Лејкоф наводи да се као типично женска вештина финије разликовање и именовање боја сматра небитним (веровало се да је женама својствено прецизније језичко колоритно нијансирање због потребе за описивањем козметичких производа, накита, одевних предмета, елемената унутрашњег декора). Истовремено, мушкарци су избегавали да за описивање користе „женске” речи како не би били исмејани. О већој разуђености женског хроматског речника говоре и други (в. RICH 1977: 408; SIMPSON – TARRANT 1991: 61; HEATHER et al. 2007: 831; MYLONAS et al. 2014: 235–236; LINDSAY – BROWN 2014: 17). Богатији женски вокабулар у енглеском језику исказан је, надаље, у експерименту именовања боја путем интернета, где се показало да жене знатно више користе БЦТ хипониме, нпр. *pastel rose* ‘пастелнорозе/а’, *vanilla* ‘боја ваниле, бледожута’, као и различите метафоричке називе, нпр. *fuchsia* ‘ѝиклама’. Жене гушће деле део простора боја, ослањајући се на укупно шест хроматских назива: *orange* ‘норанѝаста’, *salmon* ‘лосос-боја, ружичастаноранѝаста, жућкасторозе’, *peach* ‘боја брескве, жућкастаноранѝаста, норанѝасторозе’, *salmon pink* ‘лосос-розе/а’, *beige* ‘беж’ и *tan* ‘жутосмеђа’. Тај исти простор мушкарци описују са свега два назива: *orange* и *brown* ‘браон’. Мушкарци,

међутим, ‘плавозелени тј. зеленоплави’ сегмент спектра описују помоћу три назива, и то *turquoise* ‘тиркизна’, *cyan* ‘зеленкастоплава’ и *light blue* ‘светлоплава’, док жене овде користе само придев *turquoise*. То такође говори у прилог тврдње да су жене склоније „топлом” делу спектра, који онда гушће и рашчлањују, док мушкарци показују преференцију ка „хладном” делу спектра. Назив *magenta* ‘магента, тамно љубичастоцрвена, црвенкастољубичаста’, спада међу најфреквентније неосновне називе за боју у мушком хроматском вокабулару. Жене, пак, на овај колорит упућују називима *fuchsia* ‘циклама’ и *hot pink* ‘јаркорозе’ (MYLONAS et al. 2014: 225, 236).

Женски хроматски речник богатији је не само у енглеском већ и у другим језицима света, који су такође достигли највишу, седму еволуциону фазу категоризације назива за боје према БК. Примера ради, истраживања у руском језику спроведена помоћу интернета указала су на знатно шири инвентар посебних назива за боје код особа женског пола. То се нарочито односи на монолексемске, неосновне називе, метафоричке и помодне називе. За разлику од тога, мушки речник је сведенији и више је ограничен на БЦТ називе и сложенице изведене помоћу БЦТ назива (GRIBER et al. 2017: 4). У кинеском језику, женски хроматски речник такође је богатији, при чему су ж-м разлике у именовану боја још израженије него у енглеском језику. У тесту именованја са 120 узорака различитих нијанси боја, жене су имале мање неименованих узорака (YANG 1996: 207). У тесту именованја обојених површина са шпанским студентима енглеског језика, студенткиње су такође доминирале, што се нарочито односи на метафоричке колоритне називе, нпр. *brick red* ‘цигла-црвена’, *sky blue* ‘небо-плава’, но те разлике нису толико изражене као у прошлости, највероватније због технолошког развоја тј. веће изложености различитим колоритима у окружењу и на интернету. Међугенерациски утицај такође има ефекта на смањивање ж-м разлика у рашчлањивању простора боја и већу избалансираност хроматске терминологије, нпр. утицај баке која је графички дизајнер на унука (ESPINOSA-ZARAGOZA 2021: 120, 143). Женски хроматски речник обимнији је и код Туркиња, које више користе описне и специфичне хроматске називе (RÄTSEP 2013: 219–229). Оваквих разлика има и у неким средњеазијским језицима као и на Кавказу, те у немачком, естонском и италијанском језику (PARAMI et al. 2018: 3).

У склопу пројекта WCS (енгл. скраћ. *World Color Survey*) (Cook et al. 2005), обављена су истраживања са 110 језика малих и индустријски неразвијених заједница које се, у складу с БК теоријом, налазе на нижем степену еволуционог развоја категорија боја (имају мањи број БЦТ назива). Добијени резултати корисни су за разумевање развоја колоритних преференција, али и структуре речника боја (FIDER – KOMAROVA 2019). Премда већином нису уочена драстичнија ж-м разликажења, код одређеног броја језика те разлике ипак јесу изражене, и то највише у домену ‘плавозеленог/зеленоплавог’ дела спектра, који има заједничко име (енгл. *grue*). И овде жене предњаче у одељивању БЦЦ и БЦТ помоћу два назива (за ‘плаву’ и ‘зелену’ боју). У најкраћем, као последица језичког развоја настаје нова категоризација простора боја увођењем нових хроматских назива – било аутохтоних или позајмљених из других језика. Све то за циљ има да се заједници олакша комуницирање о бојама, као и да се достигне потребна стабилност хроматског речника (стр. 8–9).

У осврту на релевантну литературу о ж-м разликама у именовању боја, Еспиноза-Зарагоза (ESPINOSA-ZARAGOZA 2021: 124) закључује да жене већином вештије именују боје, без обзира на узраст, занимање, националност и друштвено-економско окружење.

С обзиром на претходно изложено, не може се говорити о апсолутним нити трајно датим колоритним преференцијама (HURLBERT – LING 2017: 14). То се онда неизбежно одсликава у хроматском именовању и у речницима боја.

1.2. ПОРЕКЛО РАЗЛИКА У ЖЕНСКО-МУШКОМ ХРОМАТСКОМ ВОКАБУЛАРУ. Истраживања на тему колоритних преференција већином се баве омиљеним одн. неомиљеним бојама, док се знатно мање расправља о узроцима због чега је то тако. Порекло ж-м разлика у хроматским речницима често се објашњава друштвено-културним чиниоцима, превасходно васпитањем. Жене се, на име, од најранијег узраста подстичу да обраћају пажњу на колоритне разлике, због чега рано почињу да усвајају и развијају богатији хроматски речник (RICH 1977: 407). Девојчице су такође пажљивије према разликама у обојеним детаљима, док су дечама занимљивије њихове сличности (GKOUSIDOU – ILIADOU 1997: 96–97). Друга истраживања открила су физиолошку утемељеност ж-м разлика (RODRÍGUEZ-CARMONA et al. 2008). Очигледно је да ж-м разлике у колоритним преференцијама треба тумачити како социокултурним мотивима, тако и физиолошким узроцима. У наставку ћемо се кратко осврнути на неке од теорија о разликама у именовању боја и усвојеним колоритним преференцијама.

Физиолошке тј. биолошке утемељене разлике у перцепцији боја могу се образложити мутацијом гена фотосензитивних ћелија у мрежњачи ока. Ту мутацију, која за последицу има потешкоће у разликовању одређених боја, или чак немогућност њиховог разликовања, носи отприлике 8% европских мушкараца, и само 0.4% Европљанки (BIRCH 2012: 313). Истовремено, појава која је забележена искључиво код жена ($\approx 12\%$) очитована је у генетској предодређености за четири, уместо уобичајене три врсте фотосензитивних ћелија (JORDAN et al. 2010: 1). Није, међутим, најјасније колико та генетска предиспозиција утиче на перформансу у бихевијоралним задацима с обојеним стимулусима. Нека истраживања показала су да жене с овом генетском модификацијом разликују већи број боја (JAMESON et al. 2001: 253), док се другде то није довољно јасно потврдило (JORDAN et al. 2010: 5). Тестирајући Хан Кинезе и Британце беле расе утврђено је да су жене склоније ‘црвеном’, а мушкарци ‘зеленом’ контрасту у односу на позадину. Оба пола у оба народа релативно су склонија ‘плав(ичаст)ој’ (енгл. *(blue)ish*) него ‘зеленожutoј/жutoзеленој’ боји (енгл. *green-yellow*), што иде у прилог закључку о универзалној склоности ка ‘плавој’ боји (HURLBERT – LING 2007: 624).

У складу с поставкама еколошко-валентне теорије (енгл. *ecological valence theory* – EVT, ћир. ЕВТ) (PALMER – SCHLOSS 2010: 8877–8882), склоност ка одређеној боји резултат је афективног одговора на ентитете који на ту боју асоцирају. Људи су склони одн. нису склони одређеним бојама у мери у којој су склони одн. нису склони ентитетима обојеним у те боје. Примера ради, склоност ка ‘плавој’ последица је привлачности животно битних ‘плаво’

обојених ванјезичких ентитета – ведро небо, чиста вода, док одбојност према ‘зеленожutoј’ одражава човеково гађење које изазивају непријатне слике ентитета у тој боји – измет, трула храна. Уз помоћ ЕВТ настоје се објаснити још како специфични, тако и идиосинкратични аспекти колоритних преференција, укључујући ту међукултурне разлике, будући да се склоност ка одређеној боји може током живота променити услед афективног искуства с конкретном обојеним ентитетима (TAYLOR et al. 2013: 1016).

Сходно физиолошкој хипотези Абрамова и др. (ABRAMOV et al. 2012: 1–14), ж-м разлике у перцепцији боја тичу се улоге коју мождани рецептори имају у преносу информација о боји између таламуса и мождане коре. Уочене су разлике у опажању монохроматске светлости, при чему мушкарци нешто лошије разазнају таласне дужине на средини видљивог спектра. Закључак је да су опажене ж-м разлике језички независне тј. вероватно су биолошки условљене. И док мушкарци боље разазнају ентитете у покрету, јер боље запажају контрастне промене које настају због промена у осветљењу или међусобног растојања на визуелној сцени, и то је утолико боље што се такве промене брже одигравају, жене успешније разазнају споро променљиве тј. статичне слике и њихове боје. За сада можемо само нагађати због чега је то тако. Могуће је да се оваква подела у способности опажања одиграла још у каменом добу, у најранијим ловачко-сакупљачким друштвима. Мушким ловцима било је, наиме, битно да брзо и са веће удаљености могу препознати плен или непријатеља који се приближава, док је за жене-сакупљачице далеко значајније било финије распознавање боја, које им је помагало у разликовању зрелих и јестивих од незрелих и отровних плодова (FARBIMPULSE 2012).⁵

И о социокултурним факторима који би могли утицати на богатство хроматског вокабулара у литератури се појављују различите хипотезе, нпр. о традиционално различитим ж-м улогама у домаћинству и друштву (SAMARINA 2007: 458–459; YANG 1996: 217–218). Жене се, наиме, традиционално више баве бојама у контексту уређења дома или израде украса, као и током припреме намирница за исхрану. Богатији женски хроматски речник објашњава се још културно условљеним односом жена према обојеним одевним предметима (RICH 1997: 407; SAMARINA 2007: 459), као и то да се жене у слободно време више баве активностима и хобијима повезаним с бојама (SIMPSON – TARRANT 1991: 61; YANG 1996: 215).

У закључку треба рећи да су ж-м разлике највероватније последица комбинације суптилних биолошких различитости тј. генетике (енгл. *nature*) с једне стране, и утицаја фактора средине, дакле друштвено-образовног статуса (енгл. *nurture*) с друге стране. Ипак, још увек нема целовитог модела који би помирио и осветлио интеракцију универзалних сличности и индивиду-

⁵ Жене показују већу склоност ка ‘црвеним’ тоновима због боље прилагођености визуелног система препознавању зрелог, црвеног бобичастог и другог воћа у контрасту са зеленим лишћем као позадином (HURLBERT – LING 2017: 12). Није међутим понуђено објашњење због чега мушкарци преферирају ‘плавичастољубичасте’ (енгл. *violet*) тонове, а не воле тонове на прелазу између ‘жуте’ и ‘зелене’ (енгл. *yellow-green*) (PALMER – SCHLOSS 2010: 8877).

алних разлика у преференцији боја (LINDSAY – BROWN 2014: 17–19; HURLBERT – LING 2017: 9; FIDER – KOMAROVA 2019: 2, 7).

2. Поступци помоћу којих се истражују женско-мушке разлике у именовању боја. У истраживању ж-м разлика у именовању боја примењују се различите лингвистичке и психолошке методе. Осмишљене су да би се утврдио инвентар основних и других назива за боје и стекао увид у њихове хиперонимско-хипонимске односе. Међу првима те методе описали су Морган, Корбет и Дејвис (в. MORGAN – CORBETT 1989: 125–127; CORBETT – DAVIES 1997: 197–223). Циљ је био омогућити: (1) одељивање БЦТ од неосновних назива за боје, (2) одељивање примарно-основних назива за боје од секундарно-основних назива за боје (у енглеском језику први су *white, black, red, green, yellow* и *blue*, а други су *brown, purple, pink, orange* и *grey*) и (3) утврђивање редоследа БЦТ у конкретном језику. Уз помоћ неколико различитих бихевијоралних и лингвистичких истраживачких поступака, Корбет и Дејвис су истражили БЦТ у руском језику, након чега су добијене резултате упоредили с подацима о БЦТ у енглеском језику, и делом француском и јапанском језику.

Бихевијорални тестови проистичу из четвртог БК критеријума базичности назива за боје – речју критеријума психолошке истакнутости конкретног хроматског назива, на темељу чега произлази да се БЦТ називи излиставају најбрже, дакле при самом врху листе наведених назива за боје (стр. 203). То значи да је тест издвајања или тест излиставања (енгл. *elicitation test, list test*) (стр. 218) најзначајнији бихевијорални поступак.⁶ Применом теста издвајања или излиставања добијају се подаци о учесталости појављивања тј. фреквенцији (Ф) сваког издвојеног назива за боју, што даље омогућава раздвајање БЦТ од преосталих назива за боје (стр. 197). Тестирани испитаници имали су задатак да у временском трајању од 5 минута,⁷ испишу што више различитих назива за боје (стр. 204). Приликом обраде резултата, сви називи из појединачних тест-листа разврставају се утврђеним редоследом према висини фреквенције навођења (Ф).

Овде треба споменути и тест именовања (енгл. *naming test*) који помаже да се дође до података о начинима хроматског именовања у целокупном простору боја, као и да се провери време одзива (енгл. *reaction time*), дакле брзина додељивања назива конкретним бојама приказаним помоћу обојених картица или друкчије, нпр. на екрану рачунара. Тест именовања служи још за проверу конзистентности препознавања и употребе конкретног хроматског назива.

⁶ Овај психолошки тест коришћен је и раније (BATTIG – MONTAGUE 1969, у MORGAN – CORBETT 1989: 126).

⁷ Тест је изведен тако што су испитаници на листу хартије произвољно наводили називе за боје до истека првог минута, након чега су подвукли црту. Одмах затим, до истека другог минута настављали су да наводе хроматске називе којих су се могли сетити, након чега су поново подвукли црту. Називе су даље наводили до истека трећег, четвртог и најзад петог минута, када се тест и завршио. То је омогућило анализу збирно добијених података током свих пет минута, одн. засебних података за први, други, трећи итд. минут, затим прва два минута итд.

Уз описане бихевијоралне методе, Корбет и Дејвис су користили и лингвистичке тестове. Први и најважнији такав тест подразумева проверу фреквенција назива за боје у рукописима и штампаним текстовима, што омогућава прецизније утврђивање редоследа БЦТ у језику. У другом тесту утврђује се дужина назива за боју, будући да се сматра да су краће лексеме-називи за боје фреквентније од дужих назива. Трећим тестом проверава се број изведеница од конкретног назива за боју, што проистиче из петог БК критеријума за утврђивање базичности хроматских назива. Испитује се способност конкретног назива за боју да гради суфиксалне изведенице и друге морфолошке облике. Све у свему, наведени тестови имају за циљ да омогуће процену базичности конкретног назива и његову консолидованост у језику који се истражује.

Описана истраживачка методологија актуелна је и данас. Савремена истраживања ж-м сличности и разлика у именовању боја ослањају се, наиме, на наведене бихевијоралне методе (тест излиставања и тест именовања), док лингвистичке методе служе за прибављање додатних информација.

2.1. УЗОРАК ИСПИТАНИКА И МЕТОД ИСПИТИВАЊА. У раду се извештава о подацима прикупљеним 2018. године, од укупно 175 испитаника (106 ж + 69 м), старосне доби 16–75 година, и то: (1) 24 студента Грађевинског факултета Суботица, Универзитета у Новом Саду, узраста 19–21 година (10 ж + 14 м)⁸, (2) 49 студената англистике Филозофског факултета у Новом Саду, старосне доби 21–23 године (40 ж + 9 м), (3) 65 ученика трећег и четвртог разреда природно-математичког смера суботичке Гимназије „Светозар Марковић”, старости 17–18 година (34 ж + 31 м) и (4) 37 испитаника старости 29–75 година (22 ж + 15 м). Као и у раније споменутој пилот-студији (КРИМЕР-ГАБОРОВИЋ – ЈАКОВЉЕВ 2021: 138), примењен је тест издвајања назива за боје. Задатак испитаника био је да у року од пет минута испишу што је могуће већи број српских хроматских назива. Осим временског, других ограничења није било. Испитаници су могли навести било који монолексемски или вишелексемски облик назива за боју, што значи да нису добили никаква упутства које речи за боје да напишу – то су могли бити како монолексемски тако и вишелексемски називи, будући да је један од циљева анализе ж-м хроматског речника био стицање увида у односе између разнородних лексемских облика у лексичко-семантичком пољу ‘боја’ (в. LUCY 1997: 322–323).

2.2. ПАРАМЕТРИ ЗА АНАЛИЗУ ПОДАТАКА. На темељу збирних података о појединачно добијеним одговорима израчунава се збирна фреквенција ($\Sigma\Phi$) сваког издвојеног назива за боју, а потом и његова средња тј. просечна позиција (енгл. *mean position* – мР, ћир. мП).⁹ Просечна позиција конкретног назива

⁸ Одговори студената Грађевинског факултета у Суботици већ су засебно обрађени у пилот-истраживању Кример-Габоровић и Јаковљев (Кример-Габоровић – Јаковљев 2021).

⁹ Наши испитаници различито су излиставали називе за боје. Укупан број излистаних назива у појединачним тест-листама креће се у распону од 12 до 45. Збирна фреквенција ($\Sigma\Phi$) конкретног хроматског назива, нпр. *зелена*, представљена је бројем испуњених тест-листа где се тај назив наводи. У нашем тесту, придев *зелена* навело је 100 од 106 учесница у тестирању, због чега је овде $\Sigma\Phi=100$ (в. Табела 1). Сваки назив за боју у појединачним тест-листама има

представља величину која се дефинише помоћу формуле $m\Pi = (\Sigma\Pi_i)/\Sigma\Phi$, где је Π_i (1, 2, 3, ... n) позиција конкретног назива у појединачним тест-листама,¹⁰ а $\Sigma\Pi_i$ збир појединачних позиција у свим тест-листама. Индекс i уз Π варира од 1, 2, 3, ... до n , при чему n означава укупан број излистаних назива за боју у појединачним тест-листама. Уз то, за сваки назив за боју израчунава се индекс когнитивне истакнутости (енгл. *cognitive salience index*, или, краће C), који је користан за поуздано рангирање хроматских назива. Индекс C повезује параметре Φ , N (број учесника у тесту) и $m\Pi$ (в. SUTROP 2001: 266–267). Због тога што не зависи од укупног броја излистаних назива у појединачним листама, C омогућава упоређивање резултата добијених у склопу различитих истраживања, укључујући ту и различите језике. Индекс C се израчунава помоћу формуле $C = \Phi/(N \times m\Pi)$, где N означава укупан број испуњених тест-листа, тј. укупан број учесника који су попунили тест-листе. Вредност C варира од 1, у идеалном случају, ако би одређени хроматски назив био први одговор код сваког појединачног тестираног учесника, до 0, у случају да тај назив тестирани учесници уопште не наводе. Треба истаћи да употреба индекса C даје ваљане резултате само ако се елиминишу веома нискофреквентни називи, дакле сви називи које наводи изразито мали број испитаника. Према речима Сутропа (SUTROP 2001: 264–265): (1) код малог броја учесника у тестирању ($\Sigma 20$) из анализе треба искључити називе које наводи само један учесник ($\Phi=1$) и (2) код већег броја учесника (50–80) треба занемарити називе које наводе три и мање испитаника. Нискофреквентне називе не треба анализирати јер су то: (1) слабо познати и/или ретко употребљавани називи и (2) идиолекти.

3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА. У Табели 1 приказани су подаци за називе за боје које је навело 175 испитаника (106 ж + 69 м), чији је редослед устројен према индексу C . Сходно броју учесника у тестирању тј. придржавајући се Сутропових инструкција унети су само хроматски називи са $\Sigma\Phi = \geq 3$. Употребљене су следеће ознаке:

$\Sigma\Phi$ = збир фреквенција издвојеног назива у свим листама

$\Sigma\Pi$ = збир позиција издвојеног назива у свим листама

$m\Pi$ = просечна позиција издвојеног назива за боју

C = индекс когнитивне истакнутости

R = ранг према индексу когнитивне истакнутости

Због просторних ограничења, називи за боје у Табели 1 нису ранжирани према припадајућим збирним фреквенцијама ($\Sigma\Phi$), нити средњим позицијама ($\Sigma\Pi$) у тест-листама, већ искључиво према индексу когнитивне истакнутости (C) који обједињава параметре $\Sigma\Phi$, N и $\Sigma\Pi$.

своју позицију тј. редни број, нпр. за листу са 28 назива то може бити број од 1 до 28. Средња позиција ($m\Pi_i$) сваког хроматског назива израчунава се сабирањем појединачних позиција конкретног назива у свакој тест-листи, након чега се добијени збир дели са збирном фреквенцијом конкретног назива тј. $m\Pi = (\Sigma\Pi_i)/\Sigma\Phi$.

¹⁰ Тест-листу треба схватити као лист хартије с наведеним одговорима испитаника.

Табела 1. Упоредни приказ издвојених назива за боје.¹¹

Ред. бр.	Женски пол (Σ106)					Мушки пол (Σ69)						
	Назив за боју	ΣФ	ΣП	мП	С	Р	Назив за боју	ΣФ	ΣП	мП	С	Р
1.	йлава (24)	104	382	3,673	0,267	1	йлава (26)	68	176	2,588	0,380	1
2.	црвена (36)	102	425	4,167	0,231	2	црвена (19)	66	219	3,318	0,288	2
3.	жуџа (20)	104	459	4,413	0,222	3	жуџа (10)	68	245	3,603	0,274	3
4.	зелена (3)	100	551	5,510	0,171	4	зелена (3)	68	339	4,985	0,189	4
5.	љубичастџа (4)	102	660	6,471	0,149	5	црна (7)	65	378	5,815	0,162	5
6.	црна (6)	99	718	7,253	0,129	6	љубичастџа (2)	66	487	7,379	0,130	6
7.	сива (1)	101	787	7,792	0,122	7	бела (2)	64	462	7,219	0,129	7
8.	бела	96	713	7,427	0,121	8	наранџастџа	62	537	8,661	0,104	8
9.	розе/а	94	743	7,904	0,112	9						
9а.	розе	34	299	8,784			сива (2)	62	591	9,532	0,094	9
9б.	роза	60	444	7,400								
10.	наранџастџа (1)	102	950	9,314	0,103	10	розе/а	58	607	10,47	0,080	10
							розе	25	241	9,64		
							роза	33	366	11,09		
11.	браон	79	942	11,92	0,063	11	браон	46	428	9,304	0,072	11
12.	бордо	87	1328	15,26	0,054	12	смеђа	35	402	11,49	0,044	12
13.	йширкизна	65	929	14,29	0,043	13	бордо	35	484	13,83	0,037	13
14.	окер (1)	56	796	14,21	0,037	14	йширкизна	30	384	12,80	0,034	14
15.	беж	58	872	15,03	0,036	15	злајна	36	567	15,75	0,033	15
16.	злајна	63	1109	17,60	0,034	16	свейлойлава	31	435	14,03	0,032	16
17.	свейлойлава	45	645	14,33	0,030	17	йшамнойлава	25	357	14,28	0,025	17
18.	йшејей	56	1005	17,95	0,029	18,5	сребрна	28	462	16,50	0,024	18
19.	сребрна	57	1043	18,30	0,029	18,5	окер	23	344	14,96	0,022	19
20.	смеђа	35	401	11,46	0,028	20,5	крем	19	261	13,74	0,020	20
21.	лила	43	614	14,28	0,028	20,5	лила	19	284	14,95	0,018	21
22.	йшамнойлава	47	759	16,15	0,027	22	беж	18	258	14,33	0,018	22
23.	крем	38	585	15,39	0,023	23	йшејей	19	303	15,95	0,017	23
24.	свейлозелена	40	664	16,60	0,022	24	свейлозелена	17	272	16,00	0,015	24
25.	циклама	31	471	15,19	0,019	25	бронзана	18	330	18,33	0,014	25
26.	маслиначџозелена	37	716	19,35	0,018	26	йрула виџња	9	117	13,00	0,010	27,5
27.	йшамнозелена	29	475	16,40	0,016	27	йинк	10	145	14,50	0,010	27,5
28.	йинк	22	327	14,86	0,014	28	свейлоцрвена	11	176	16,00	0,010	27,5
29.	краљевскојлава	23	477	20,74	0,010	29	йшамнозелена	12	217	18,03	0,010	27,5
30.	бронзана	17	282	16,59	0,009	30	мајениџа	9	127	14,11	0,009	30
31.	йурурна	17	295	17,35	0,009	31	небо-йлава	11	197	17,91	0,008	31,5
32.	беби-розе	18	359	19,94	0,008	32	маслиначџа	9	132	14,67	0,008	31,5
33.	лимун-жуџа	17	330	19,41	0,008	33	маслиначџозелена	12	248	20,67	0,008	33
34.	небо-йлава	16	293	18,31	0,008	34,5	свейложуџа	9	157	17,44	0,007	34
35.	ружичастџа	12	165	13,75	0,008	34,5	ружичастџа	9	161	17,89	0,007	35

¹¹ У Табели 1, у колони „Назив за боју”, број у загради уз назив за боју показује колико пута се конкретан назив нашао на првом месту у првом минуту тестирања.

36.	маслинасѝа	12	190	15,83	0,007	36	ѝамножуѝа	9	163	18,11	0,007	36
37.	бакарна	16	352	22,00	0,006	37	краљевскојлава	8	135	16,88	0,006	37
38.	боја коже	17	404	23,76	0,006	38	ѝамноцрвена	8	146	18,25	0,006	38
39.	беби-ѝлава	12	231	19,25	0,005	39	ѝућмурасѝа	7	131	18,71	0,005	39
40.	свеѝложуѝа	13	274	21,08	0,005	40	смарајдна	4	46	11,50	0,005	40,5
41.	ѝамноцрвена	13	286	22,00	0,005	41	кафена	3	26	8,67	0,005	40,5
42.	модра	9	148	16,44	0,005	42	ѝарена	6	117	19,50	0,004	42,5
43.	свеѝлорозе/а	10	203	20,30	0,004	43						
	свеѝлорозе	2	36	18,00			азурнојлава (1)	3	29	9,67	0,004	42,5
	свеѝлороза	8	167	20,86								
44.	ѝамнорозе/а	8	136	17,00	0,004	44,5						
	ѝамнорозе	4	75	18,75			циклама	5	82	16,40	0,004	44
	ѝамнороза	4	61	15,25								
45.	ѝрљавобела	11	261	23,73	0,004	44,5	свеѝлонаранѝа-сѝа	6	123	20,50	0,004	45
46.	минѝ/боја менѝе	8	141	17,63	0,004	46	ѝамнобраон	5	88	17,60	0,004	46
47.	свеѝлобраон	8	157	19,63	0,003	47,5	карамела	5	101	20,20	0,003	47
48.	боја кајсије	8	160	20,00	0,003	47,5	маѝ	4	68	17,00	0,003	48,5
49.	маѝенѝа	5	70	14,00	0,003	50	флуоросценѝина	6	155	25,83	0,003	48,5
50.	боја ѝиле	9	227	25,22	0,003	50	лаванда	3	41	13,67	0,003	50
51.	боја ѝируле виѝње	8	179	22,38	0,003	50	ѝамносива	4	77	19,25	0,003	51,5
52.	смарајднозелена	9	229	25,44	0,003	52,5	меѝаликсива	4	77	19,25	0,003	51,5
53.	ѝрљаворозе	8	183	22,88	0,003	52,5	ѝрљавобела	4	81	20,25	0,002	53
54.	свеѝлоцрвена	7	145	20,71	0,003	54	меѝалик	3	47	15,67	0,002	54
55.	свеѝлосмеђа	8	193	24,13	0,003	55,5	јаркоцрвена	3	48	16,00	0,002	55,5
56.	резеда	6	110	18,33	0,003	55,5	кесѝењасѝа	3	8	16,00	0,002	55,5
57.	индијо	6	114	19,00	0,003	58	кармин-боја	4	93	23,25	0,002	57
58.	свеѝлољубичасѝа	6	115	19,17	0,003	58	меѝаликзелена	3	53	17,67	0,002	58
59.	свеѝлосива	7	157	22,43	0,003	58	ѝамнонаранѝа-сѝа	3	58	19,33	0,002	60
60.	флуоросценѝиножуѝа	7	163	23,29	0,002	60	ѝарискојлава	3	60	20,00	0,002	60
61.	кафена	3	33	11,00	0,002	61,5	свеѝлољубичасѝа	3	60	20,00	0,002	60
62.	ѝарена (1)	5	85	17,00	0,002	61,5	ѝамнољубичасѝа	3	71	23,67	0,001	62
							ѝамнорозе/а	3	77	25,67	0,001	63
63.	смарајдна	4	59	14,75	0,002	63,5	ѝамнорозе	1	17	17,00		
							ѝамнороза	2	60	30,00		
							свеѝлорозе/а	3	79	26,33	0,001	64
64.	слонова косѝ	6	133	22,17	0,002	63,5	свеѝлорозе	0	19	19,00		
							свеѝлороза	3	60	20,00		
65.	рубин-црвена	7	183	26,14	0,002	64,5	боја коже	3	86	28,67	0,001	65
66.	азурнојлава	6	135	22,50	0,002	64,5						
67.	ѝамнобраон	6	139	23,17	0,002	67,5						
68.	ѝарискојлава	4	63	15,75	0,002	67,5						
69.	индијојлава	5	104	20,80	0,002	69						
70.	ѝамножуѝа	5	107	21,40	0,002	70						

71.	їримизна	3	41	13,67	0,002	71													
72.	риђа	4	76	19,00	0,002	72,5													
73.	граї	5	119	23,80	0,002	72,5													
74.	флуоросценїнозелена	5	119	23,80	0,002	72,5													
75.	шамносмеђа	5	125	25,00	0,001	74,5													
76.	мейалик	4	84	21,00	0,001	76,5													
77.	їолуб(је)їлава	4	86	21,50	0,001	76,5													
78.	јаркоцрвена	4	89	22,25	0,001	78,5													
79.	їиркизноїлава	3	50	16,67	0,001	78,5													
80.	чоколадна	4	93	23,25	0,001	80,5													
81.	шамносива	4	95	23,75	0,001	80,5													
82.	боја јорїована	4	98	24,50	0,001	83													
83.	каки	3	56	18,67	0,001	83													
84.	боја шеракоше	3	55	18,33	0,001	83													
85.	боја шамїањаца	4	106	26,50	0,001	85,5													
86.	їолубијесива	3	60	20,00	0,001	85,5													
87.	їеїељасїоїлава	4	113	28,25	0,001	87,5													
88.	кармин-црвена	3	65	21,67	0,001	87,5													
89.	флуоросценїнорозе	3	69	23,00	0,001	90													
90.	їрао	3	73	24,33	0,001	90													
91.	корална	3	7	24,00	0,001	90													
92.	свейїлонананцасїа	4	132	33,00	0,001	92,5													
93.	морнарскоїлава	3	79	26,33	0,001	92,5													
94.	сенф-жуша	3	83	27,67	0,001	95													
95.	шамнонананцасїа	3	87	29,00	0,001	95													
96.	їрава-зелена	3	88	29,33	0,001	95													
97.	шамнољубичасїа	3	94	31,33	0,001	97													

У тесту издвајања 106 женских и 69 мушких испитаника навело је 296 одн. 202 различитих назива за боје. Укупно је издвојено 367 различитих хроматских придева, при чему су жене издвојиле 97, а мушкарци 65 назива за боје са фреквенцијом $\Phi \geq 3$. Однос $97 : 65 = 1,49$ приближно је једнак односу бројева испитаница и испитаника тј. $106 : 69 = 1,54$. На основу само тог податка не могу се уочити битније разлике међу половима у погледу издвајања назива за боје. Но, детаљнија анализа фреквенција, просечних позиција и индекса когнитивне истакнутости из Табеле 1 показује да су те разлике итекако присутне. То се уочава и на основу Табеле 2 где су приказани обједињени подаци о свим излистаним хроматским називима са фреквенцијом $\Phi \geq 1$, код испитаника оба пола у све четири групе. Свугде је просечан број назива који су издвојиле испитанице већи од просечног броја назива које су издвојили испитаници.¹²

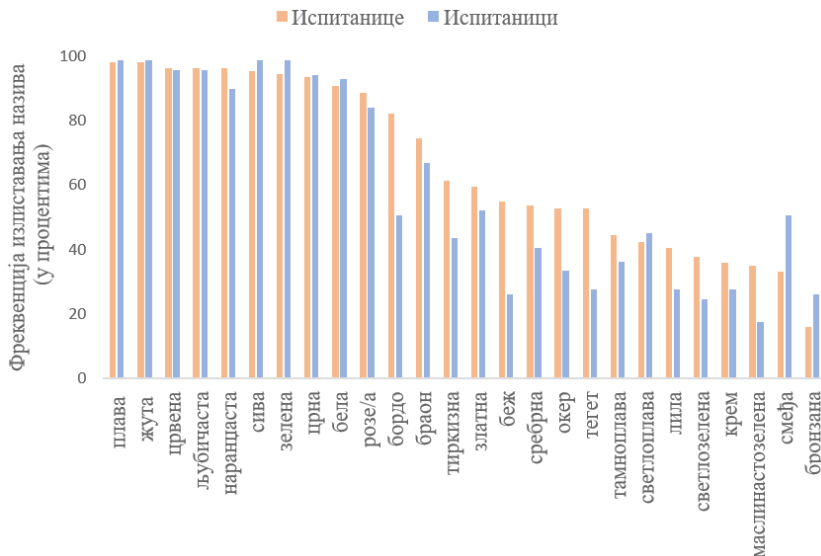
¹² Занимљиво ће бити осврнути се на резултате истраживања хроматског вокабулара ученика четвртог разреда суботичке основне школе „Иван Горан Ковачић” из 2018. године. За разлику од хроматског вокабулара гимназијалаца, који се по разуђености може упоредити са хроматским вокабуларом одраслих испитаника, основношколци (21 ж + 18 м) осим што

Табела 2. Збирни подаци о називима за боје (оба пола и све четири групе тестираних учесника).

Група испитаника	Број тестираних учесника	Збир назива за боје у свим тест-листама	Највећи број назива за боје у оделитим тест-листама	Најмањи број назива за боје у оделитим тест-листама	Просечан број назива за боје по учеснику и њихов међуоднос (ж : м)	
					Број назива	Однос ж : м
1	2	3	4	5	6	7
Грађевински факултет	10 (ж)	256	40	19	25,60	1,494
	14 (м)	240	30	12	17,14	
Филозофски факултет	40 (ж)	922	45	15	23,05	1,347
	9 (м)	154	23	12	17,11	
Гимназија	34 (ж)	869	38	17	25,56	1,097
	31 (м)	725	42	16	23,29	
Одрасли	22 (ж)	625	42	16	28,41	1,287
	15 (м)	331	27	16	22,07	
Збир	106 (ж)	2672	45	15	25,21	1,200
	69 (м)	1450	42	12	21,01	

О ж-м разликама у именовању боја говоре још односи између 25 најфреквентнијих назива за боје (в. Графикон 1).

Графикон 1. Упоредне фреквенције (%) првих 25 излистаних назива за боје код оба пола.

полно уравнотежено издвајају БЦТ називе, значајније наводе само још монолексемске неосновне називе за боју, те сложенице типа 'прилог + придев', но и то знатно мање од одраслих. Деца готово потпуно изостављају све друге сложене називе. Девојчице су генерално креативније од дечака и имају богатији хроматски вокабулар. То се види из односа просечних бројева издвојених назива по детету једног и другог пола тј. $\Sigma 23,5$ ж : $\Sigma 16,94$ м.

Оба пола подједнако убедљиво као когнитивно најистакнутије издвајају једанаест БЦТ тј. *црна, бела, црвена, жуџа, зелена, њлава, браон/смеђа, љубичаста, наранџаста, розе/а и сива* (в. Табела 1 и Графикон 1). Изузетак је назив *браон*, иако се *браон* према индексу С такође појављује испред свих неосновних назива.¹³

Код мушког пола, најистакнутији статус има назив *њлава*, и то због изразито највишег индекса С (0,380), те због тога што се *њлава* у тест-листама 26 пута издваја на првом месту. БЦТ *њлава* на првом месту издвајају и жене, али *њлава* код жена има индекс С (0,267), који не одскаче тако изразито од индекса С за преостале називе. Другопозиционирани назив код оба пола је *црвена*, трећи *жуџа*, а четврти *зелена*. При томе, жене *црвену* наводе на првом месту у тест-листама чак 36 пута. Истовремено, *црвена* се код жена према индексу С (0,231) јако приближава називу *њлава*. Следи преосталих седам БЦТ, који се код оба пола по индексу С доста јасно издвајају од свих осталих назива. Према Табели 1, оба пола приближно подједнако често именују основне називе за боју, упркос присуству одређених разлика у њиховом редоследу и рангирању, што се види из односа фреквенција $\Sigma F_{\text{ж}} : \Sigma F_{\text{м}}$ који варира унутар тесних граница.¹⁴

Значајније одступање забележено је само код придева *браон*, који оба пола рангирају на једанаестом месту. Жене *браон* излиставају чешће од мушкараца, али код жена *браон* има нижу просечну позицију (МП) и нижи индекс (С=0,063), због чега *браон* код жена прилично заостаје за десетопозиционираним БЦТ *наранџаста* (С=0,103), и само је у незнатној предности над дванаестопозиционираним називом *бордо* (С=0,054). Жене назив *смеђа* (С=0,0288) рангирају тек на двадесетом месту. Код мушкараца *браон* се захваљујући индексу когнитивне истакнутости (С=0,072) веома приближава десетопозиционираним називу *розе/а* (С=0,080), док придеви *смеђа* (С=0,044) и *бордо* (С=0,037), као називи који су најближе ранжирани уз *браон*, ту ипак заостају. Вероватно се појединачно ниже фреквенције и нижа когнитивна истакнутост *браон* и *смеђ(а)* могу објаснити чињеницом да су *браон* и *смеђ(а)* блиски синоними, при чему треба још истаћи да мањи број мушкараца ова два назива ни не сматра апсолутним синонимима, већ их наводе један до другог или међусобно врло близу.¹⁵ Иако је у књижевним изворима заступљенији

¹³ То прилично подсећа на резултате истраживања у другим језицима, нпр. руском и енглеском (в. PARAMI et al. 2018: 2–3).

¹⁴ Назначени однос код десет БЦТ просечно износи 1,55 (*њлава* 104 : 68 = 1,53, *црвена* 102 : 66 = 1,55, *жуџа* 104 : 68 = 1,53, *зелена* 100 : 68 = 1,47, *љубичаста* 102 : 66 = 1,55, *црна* 99 : 65 = 1,52, *сива* 101 : 62 = 1,63, *бела* 96 : 64 = 1,50, *розе/а* 94 : 58 = 1,62, *наранџаста* 102 : 62 = 1,65), што се готово подудара с односом бројева ж-м тестираних испитаника (106 ж : 69 м = 1,54). Фреквенције свих 10 БЦТ налазе се у оквиру +/-7,5% тј. 1,42–1,65.

¹⁵ С протоком времена степен базичности појединих назива за боју може се променити, што мења хиперонимско-хипонимске односе у лексичко-семантичком пољу 'боја'. У складу с МекЛоријевим моделом преваге (MacLAURY 1997; KRIMER-GABORVIĆ 2019: 174–176), каткад напоре допостоји више различитих назива за исту БЦЦ, где се сваки од назива одликује различитим степеном базичности (доминантна одн. рецесивна превага). Теорију о проширењу или сужавању граница конкретне БЦЦ подупире феномен повлачења старијег термина који именује конкретну БЦЦ, због сужавања опсега употребе, када се назив у повлачењу почиње користити само за обележававање боје природних ентитета и појава, док се опсег употребе новијег

придев *смеђа*, назив *браон* све је уобичајенији у колоквијалном говору (на интернету, у дневним листовима и недељницима, за потребе рекламирања, и то нарочито када се описују фарбе, производи прехранбене, текстилне и уопште модне индустрије итд.). То је у складу с претпоставком Кример-Габоровић и Јаковљев (KRIMER-GABOROVIC – JAKOVLEJEV 2021: 142–143) да је БЦЦ ‘браон’ у српском језику у фази транзиције, слично БЦЦ ‘розе’. Наиме, доскорашњи доминантни назив *ружичаста* све више се потискује у корист пређашњег апсолутног синонима *розе/а*. Слично томе, чини се да српски индеклинабилни придев *браон* полако почиње да потискује некадашњи апсолутни синоним *смеђа*.¹⁶ Такве примере проналазимо и у другим језицима. Тако се, рецимо, франц. БЦТ *brun*, досадашње генеричко име за БЦЦ ‘браон’, повлачи у корист пређашњег синонима *marron* (GROSSMANN – ACHILE 2016: 43–44). Ни руски БЦТ *коричневый* ‘браон’ не служи више за описивање природних ентитета, посебно не коже и крзна животиња, већ су то данас превасходно вештачки производи. За описивање боје природних ентитета употребљавају се *бурый* ‘мрк, тамнобраон’ и *рыжий* ‘риђ’ (RAKHILINA 2007: 371–372). Претпоставку о извесном повлачењу српског назива *смеђа*, и све фреквентнијој и опсежнијој употреби позајмленице *браон* потребно је ипак дубље истражити.

Позиција српских хроматских назива који сходно индексу С и рангу Р непосредно следе једанаест БЦТ (уп. Табела 1), пре свега *борго* и *џиркизна*, одсликава могућност за инкорпорирање нових БЦТ. То је уочено и у другим језицима, нпр. у америчком енглеском називи за боје који су кандидати да постану нови БЦТ су *turquoise* ‘тиркизна’ и *lilac* ‘лила, јоргован-боја’ (LINDSAY – BROWN 2014: 2). Глобално гледано, због технолошког развоја број од једанаест БЦТ може бити повећан. При томе такав пораст одражава потребу за прецизнијом категоризацијом и дефинисањем обојеног света у непосредном (ванјезичком) окружењу.¹⁷

4. О РАЗУЂЕНОСТИ ЛЕКСЕМСКИХ ОБЛИКА ЖЕНСКО-МУШКИХ ХРОМАТСКИХ НАЗИВА. У циљу што подробнијег сагледавања различитости у хроматским вокабуларима наших испитаника, осврнућемо се на лексемске облике излистаних хроматских назива, како то предлажу лингвисти који се баве генезом, инвентаром и семантиком назива за боје (в. LUCY 1997).

У Табели 3 приказани су називи за боје са $\Phi \geq 3$, и то: (1) монолексемски хроматски називи, међу којима и свих једанаест БЦТ и (2) билексемски хро-

термина шири. Према је опсег употребе новијег назива испрва ограничен, он постепено може преузети именовање боје вештачких ентитета, да би се касније његово значење евентуално делимично проширило одн. изнова сузило (RAKHILINA 2007: 375).

¹⁶ Јаковљев (JAKOVLEJEV 2018: 95–97) такође указује на нижи степен базичности назива *браон* и *смеђа*.

¹⁷ Овде ће бити занимљиво споменути да се „перцепцијским механизмима може [...] у најбољем случају само делимично објаснити формирање категорија боја, док су културолошки фактори, попут језичке сличности, критична покретачка сила за повећање броја назива за боју и успешно комуницирање о бојама” (MYLONAS et al. 2022: 1) („perceptual mechanisms can, at most, only to some extent explain colour category formation and that cultural factors, such as linguistic similarity are the critical driving force for augmenting colour terms and effective colour communication”).

матски називи, који се даље могу класификовати као: (а) сложени придеви, нпр. *свејлојлава*, *йрљавобела*, и (б) поредбене синтагме, нпр. *лимун-жујџа*, *небо-йлава*, *йрула вишња*, *боја циље* и др.

Табела 3. Фреквенције монолексемских и билексемских назива за боје.

Лексемски облици	Морфолошки облик придева	Називи за боје са фреквенцијом $\Phi \geq 3$	
		106 (ж)	69 (м)
Монолексемски називи за боје	Прости придеви	<p>40 назива:</p> <p>БЦТ: <i>йлава</i> (104), <i>црвена</i> (102), <i>жујџа</i> (104), <i>зелена</i> (100), <i>црна</i> (99), <i>сива</i> (101), <i>б(и)јела</i> (96), <i>розе/а</i> (94), <i>браон</i> (79); $\Sigma\Phi$ за БЦТ = 879</p> <p>Неосновни називи: <i>бордо</i> (87), <i>йиркизна</i> (65), <i>окер</i> (56), <i>беж</i> (58), <i>злајна</i> (63), <i>йејей</i> (56), <i>сребрна</i> (57), <i>смеђа</i> (35), <i>лила</i> (43), <i>крем</i> (38), <i>циклама</i> (31), <i>йинк</i> (22), <i>бронзана</i> (17), <i>йурйурна</i> (17), <i>бакарна</i> (16), <i>модра</i> (9), <i>минй</i> (8), <i>мајенија</i> (5), <i>резеда</i> (6), <i>индио</i> (6), <i>шарена</i> (5), <i>смарајдна</i> (4), <i>риђа</i> (4), <i>драй</i> (5), <i>мејалик</i> (4), <i>чоколадна</i> (4), <i>кафена</i> (3), <i>йримизна</i> (3), <i>корална</i> (3), <i>йрао</i> (3), <i>каки</i> (3)</p> <p>$\Sigma\Phi$ неосновних назива = 736 $\Sigma\Phi$ (БЦТ+неосновни називи) = 1615</p> <p>Однос бројева назива: БЦТ (ж) : БЦТ (м) = 9 : 9 = 1 неосновни (ж) : неосновни (м) = 31 : 20 = 1,55 (БЦТ+неосновни) (ж) : (БЦТ+неосновни) (м) = 40 : 29 = 1,38</p> <p>Однос збирова фреквенција (Ф): БЦТ (ж) : БЦТ (м) = 879 : 565 = 1,56 неосновни (ж) : неосновни (м) = 736 : 333 = 2,21 (БЦТ+неосновни) (ж) : (БЦТ+неосновни) (м) = 1615 : 898 = 1,80</p>	<p>29 назива:</p> <p>БЦТ: <i>йлава</i> (68), <i>црвена</i> (66), <i>жујџа</i> (68), <i>зелена</i> (68), <i>црна</i> (65), <i>бела</i> (64), <i>сива</i> (62) <i>розе/а</i> (58), <i>браон</i> (46); $\Sigma\Phi$ за БЦТ = 565</p> <p>Неосновни називи: <i>смеђа</i> (35), <i>бордо</i> (35), <i>йиркизна</i> (30), <i>злајна</i> (36), <i>сребрна</i> (28), <i>окер</i> (23), <i>крем</i> (19), <i>лила</i> (19), <i>беж</i> (18), <i>йејей</i> (19), <i>бронзана</i> (18), <i>йинк</i> (10), <i>мајенија</i> (9), <i>шарена</i> (6), <i>циклама</i> (5), <i>карамела</i> (5), <i>смарајдна</i> (4), <i>кафена</i> (3), <i>лаванда</i> (3), <i>мејалик</i> (3)</p> <p>$\Sigma\Phi$ неосновних назива = 333 $\Sigma\Phi$ (БЦТ+неосновни називи) = 898</p>
	Суфиксалне изведенице (придев којим се обележава боја + суфикс -асй/а)	<p>4 назива</p> <p>2 БЦТ назива: <i>љубичасйа</i> (102), <i>наранџасйа</i> (102) $\Sigma\Phi_{\text{БЦТ}} = 204$</p> <p>2 неосновна назива: <i>ружичасйа</i> (12), <i>маслинасйа</i> (12) $\Sigma\Phi_{\text{неосновни називи}} = 24$</p> <p>$\Sigma\Phi = 204 + 24 = 228$</p> <p>Однос броја назива 4 : 6 = 0,67 Однос збирова фреквенција $\Phi = 228 : 156 = 1,46$</p>	<p>6 назива</p> <p>2 БЦТ назива: <i>љубичасйа</i> (66), <i>наранџасйа</i> (62) $\Sigma\Phi_{\text{БЦТ}} = 128$</p> <p>4 неосновна назива: <i>маслинасйа</i> (9), <i>ружичасйа</i> (9), <i>шућмурасйа</i>¹⁸ (7), <i>кесйенасйа</i> (3) $\Sigma\Phi_{\text{неосновни називи}} = 28$</p> <p>$\Sigma\Phi = 128 + 28 = 156$</p>

¹⁸ У својству назива за боју, *шућмурасйа* не може бити доведена у везу ни са једним конкретним тоналитетом. Уп. РМС (VI: 1034): *шућмурасй*, -а, -о, који је неодређене боје; *сивкасй*, *йејеласй*.

¹⁹ Реч је о новијим калковима с енглеског језика.

²⁰ Термин 'светлина' треба разликовати од термина 'сјај' (према енгл. *lightness* и *brightness*).

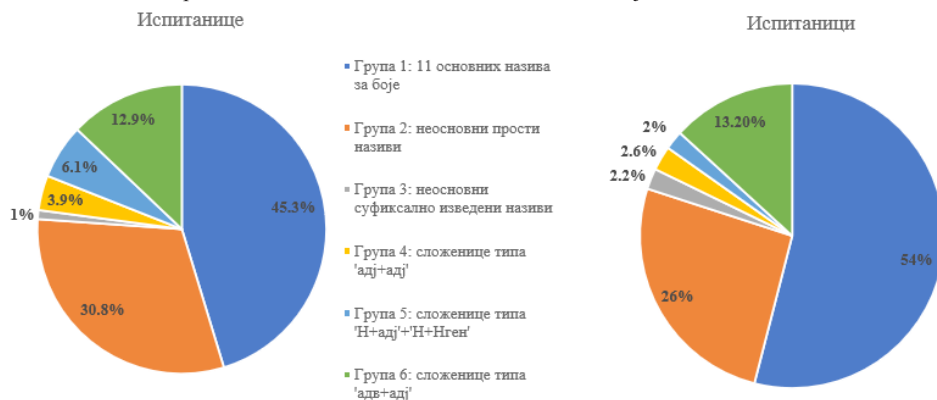
Билексемски називи за боје	Сложенице (придев + придев)	придев којим се обележава боја + придев којим се обележава боја	
		<u>6 назива</u> маслинаст \bar{z} озелена (37), смара \bar{z} днозелена (9), азурно \bar{z} лава (6), инди \bar{z} о \bar{z} лава (5), ње \bar{z} љаст \bar{z} о \bar{z} лава (4), ширкизно- \bar{z} лава (3) $\Sigma\Phi = 64$	<u>2 назива</u> маслинаст \bar{z} озелена (12), азурно \bar{z} лава (3) $\Sigma\Phi = 15$
		Однос бројева назива $6 : 2 = 3,00$ Однос збирова фреквенција (Φ) = $64 : 15 = 4,27$	
		остали билексемски придевски називи за боје	
		<u>3 назива</u> краљевско \bar{z} лава (23), њариско \bar{z} лава (4), морнарско \bar{z} лава (3) $\Sigma\Phi = 30$	<u>4 назива</u> краљевско \bar{z} лава (8), ме \bar{z} љаликсива (4), ме \bar{z} љаликзелена (3), њариско- \bar{z} лава (3); $\Sigma\Phi = 18$
Однос бројева назива $3 : 4 = 0,75$ Однос збирова фреквенција (Φ) = $30 : 18 = 1,67$			
Поредбене синтагме (именица + придев за боју)	<u>10 назива</u> ¹⁹ беби-розе/а (18), лимун-жу \bar{z} та (17), небо- \bar{z} лава (16), беби- \bar{z} лава (12), рубин- \bar{z} црвена (7), толуб- \bar{z} лава (4), толуб- \bar{z} сива (3), кармин- \bar{z} црвена (3), сенф-жу \bar{z} та (3), њрава-зелена (3) $\Sigma\Phi = 86$	<u>1 назив</u> небо- \bar{z} лава (11) $\Sigma\Phi = 11$	
	Однос бројева назива $10 : 1 = 10,00$ Однос збирова фреквенција (Φ) = $86 : 11 = 7,82$		
Поредбене синтагме (именица + именица у генитиву)	<u>8 назива</u> боја коже (17), боја кајсије (8), боја ци \bar{z} ле (9), боја ш \bar{z} руле виш \bar{z} ње (8), боја слонове коси \bar{z} и (6), боја јор \bar{z} тована (4), боја шам \bar{z} па \bar{z} ња (4), боја ш \bar{z} ерако \bar{z} те (3) $\Sigma\Phi = 59$	<u>3 назива</u> боја ш \bar{z} руле виш \bar{z} ње (9), боја кармина (4), боја коже (3) $\Sigma\Phi = 16$	
	Однос бројева назива $8 : 3 = 2,67$ Однос збирова фреквенција (Φ) = $59 : 16 = 3,69$		
Сложени називи (придев у функцији прилога + БЦТ)	<u>20 назива са модификаторима светли-</u> <u>не</u> ²⁰ ш \bar{z} амно \bar{z} лава (47), све \bar{z} љло \bar{z} лава (45), све \bar{z} љлозелена (40), ш \bar{z} амнозелена (29), све \bar{z} љложу \bar{z} та (13), ш \bar{z} амноцрвена (13), све \bar{z} љлорозе/а (10), ш \bar{z} амнорозе/а (8), све- \bar{z} љлобраон (8), све \bar{z} љлоцрвена (7), све \bar{z} љло- \bar{z} ме \bar{z} ђа (8), све \bar{z} љлосива (7), све \bar{z} љлољубичаст \bar{z} а (6), ш \bar{z} амнобраон (6), ш \bar{z} амно- \bar{z} жу \bar{z} та (5), ш \bar{z} амносме \bar{z} ђа (5), ш \bar{z} амносива (4), све \bar{z} љлонара \bar{z} нцаст \bar{z} а (4), ш \bar{z} амнона- \bar{z} ра \bar{z} нцаст \bar{z} а (3), ш \bar{z} амнољубичаст \bar{z} а (3) <u>Напомена:</u> 10 пута је употребљен модификатор све \bar{z} љло- и 10 пута ш \bar{z} амно-; $\Sigma\Phi = 271$	<u>16 назива са модификаторима</u> <u>светлине</u> све \bar{z} љло \bar{z} лава (31), ш \bar{z} амно \bar{z} лава (25), све \bar{z} љлозелена (17), све \bar{z} љлоцрвена (11), ш \bar{z} амнозелена (12), све \bar{z} љло- \bar{z} жу \bar{z} та (9), ш \bar{z} амножу \bar{z} та (9), ш \bar{z} амноцрвена (8), све \bar{z} љлонара \bar{z} нцаст \bar{z} а (6), ш \bar{z} амнобраон (5), ш \bar{z} амносива (4), ш \bar{z} амнонара \bar{z} нцаст \bar{z} а (3), све \bar{z} љлољубичаст \bar{z} а (3), ш \bar{z} амнољубичаст \bar{z} а (3), ш \bar{z} амнорозе/а (3), све \bar{z} љлорозе/а (3) <u>Напомена:</u> 7 пута је употребљен модификатор све \bar{z} љло- и 9 пута ш \bar{z} амно-; $\Sigma\Phi = 152$	
	Однос бројева назива $20 : 16 = 1,25$ Однос збирова фреквенција (Φ) = $271 : 152 = 1,78$		

	6 назива с модификаторима сјаја <i>џрљавобела</i> (11), <i>џрљаворозе</i> (8), <i>флуоросценџножуџа</i> (7), <i>јаркоцрвена</i> (4), <i>флуоросценџнозелена</i> (5), <i>флуоро-</i> <i>сценџнорозе</i> (3) $\Sigma\Phi = 38$	4 назива с модификаторима сјаја <i>маџ</i> (4), <i>флуоросценџна</i> (6), <i>џрљавобела</i> (4), <i>јаркоцрвена</i> (3) $\Sigma\Phi = 17$																																			
	Однос бројева назива $6 : 4 = 1,50$ Однос збирова фреквенџија $\Phi = 38 : 17 = 2,24$ Напомена: Упркос релативно значајном броју испитаника обухваћених тестирањем, то ипак није било довољно да се са довољно великом фре- квенџијом издвоје називи са другим модификаторима сјаја, нпр. <i>гречаво-</i> , <i>муџно-</i> , <i>блиставо-</i> , <i>зајасџно-</i> , <i>џасџелно-</i> , <i>бледо-</i> , <i>бледуњаво-</i> , <i>мајловџио-</i> итд. Иако су сви они излистани у тест-листама, овде нису унети због своје ниске фреквенџије $\Phi < 3$.																																				
Збирни по- даци	97 назива (44 моно- + 73 билексемских)	65 назива (35 моно- + 30 билексемских)																																			
	<table border="0"> <tr> <td></td> <td style="text-align: right;">Збирна фреквенџија</td> <td style="text-align: right;">$\Sigma\Phi$</td> <td></td> <td style="text-align: right;">Однос</td> </tr> <tr> <td>- монолексемски</td> <td></td> <td style="text-align: right;">1843</td> <td>- монолексемски</td> <td style="text-align: right;">1054 1,75</td> </tr> <tr> <td>- билексемски</td> <td></td> <td style="text-align: right;">548</td> <td>- билексемски</td> <td style="text-align: right;">229 2,39</td> </tr> <tr> <td>Укупно:</td> <td></td> <td style="text-align: right;">2391</td> <td>Укупно:</td> <td style="text-align: right;">1283 1,86</td> </tr> </table>		Збирна фреквенџија	$\Sigma\Phi$		Однос	- монолексемски		1843	- монолексемски	1054 1,75	- билексемски		548	- билексемски	229 2,39	Укупно:		2391	Укупно:	1283 1,86	<table border="0"> <tr> <td></td> <td style="text-align: right;">Збирна фреквенџија</td> <td style="text-align: right;">$\Sigma\Phi$</td> <td style="text-align: right;">ж/м</td> </tr> <tr> <td>- монолексемски</td> <td></td> <td style="text-align: right;">1054</td> <td style="text-align: right;">1,75</td> </tr> <tr> <td>- билексемски</td> <td></td> <td style="text-align: right;">229</td> <td style="text-align: right;">2,39</td> </tr> <tr> <td>Укупно:</td> <td></td> <td style="text-align: right;">1283</td> <td style="text-align: right;">1,86</td> </tr> </table>		Збирна фреквенџија	$\Sigma\Phi$	ж/м	- монолексемски		1054	1,75	- билексемски		229	2,39	Укупно:		1283
	Збирна фреквенџија	$\Sigma\Phi$		Однос																																	
- монолексемски		1843	- монолексемски	1054 1,75																																	
- билексемски		548	- билексемски	229 2,39																																	
Укупно:		2391	Укупно:	1283 1,86																																	
	Збирна фреквенџија	$\Sigma\Phi$	ж/м																																		
- монолексемски		1054	1,75																																		
- билексемски		229	2,39																																		
Укупно:		1283	1,86																																		

Наши испитаници спадају у просечно образовану популацију (средњо-школци, студенти, грађани средњег, вишег и високог образовања). И док мушки пол доминантно издваја БЦТ (54% од свих назива из Табеле 3), у женском хроматском вокабулару, генерално богатијем и разуђенијем, нешто је ниже учешће БЦТ (45,3%), док су нешто доминатније него код мушкараца заступљени преостали називи, и то пре свега монолексемски, неосновни називи (30,8%), нпр. *бордо*, *џиркизна*, *окер* и др. Жене чешће излиставају и већину билексемских, те сложених хроматских придева. Уједно фреквенџије од мушкараца именују боје позивајући се на комбинације типа 'придев + придев', нпр. *маслинасџиозелена*, *азурнойлава*, као и полусложенице 'именица + придев', нпр. *лимун-жуџа*, *рубин-црвена* итд. Чешће посежу још за описним парафразама, које заправо евоцирају колорит неког познатог природног или вештачког ванјезичког ентитета, нпр. *боја слонове косџи*, *боја јорџована* и сл. Код билексемских комбинација 'модификатор светлине (*свеџло-* и *џамно-*) + придев којим се обележава боја', однос бројева издвојених назива за боје, приближно је једнак односу бројева тестираних испитаница и испитаника. Жене нешто чешће користе модификатор *свеџло-*, а мушкарци модификатор *џамно-*. То се односи и на ахроматски назив *сива*, али не и на називе *бела* и *црна*, јер *бела* је апсолутна светлост и одсуство таме, док је *црна* апсолутна тама и одсуство светлости.²¹

²¹ С обзиром на чињеницу да је наш ж-м узорак само сегмент у целокупној српској друштвено-језичкој заједници, при чему је већ сам број тестираних учесника релативно скроман и недовољно уједначен како по полу тако и по годинама живота, образовању, занимањима, хобијима и др., овде приказане закључке треба посматрати искључиво као оквирни оријентир. Да би се приказани резултати било потврдили или оповргли неопходно је спровести додатна истраживања.

Слика 1. Удео различитих лексемских облика назива за боје код испитаника оба пола.

Као што се види из Табеле 3, однос укупних бројева излистаних неосновних простих придева у својству БЦТ хипонима у женском одн. мушком вокабулару је $31 : 20 = 1,55$. То се приближно подудара с односом бројева тестираних жена и мушкараца. Стога се на први поглед може чинити да родних разлика нема. Но, однос збирова фреквенција ($\Sigma \Phi_{\text{ж}} 736 : \Sigma \Phi_{\text{м}} 333 = 2,21$) знатно премашује број 1,55, што показује да се жене фреквентније служе простим неосновним хроматским називима. У прилог том закључку говоре још подаци из Табеле 4, где су упоређена 33 најфреквентнија неосновна проста хроматска назива чија је фреквенција $\Phi \geq 3$ међу испитаницима барем једног пола. Готово идентичну инвентарну листу најфреквентнијих простих неосновних назива наводи Јаковљев (2018: 88).²²

Табела 4. Преглед најфреквентнијих монолексемских основних назива за боје ($\Phi \geq 3$).

Бр.	Најфреквентнији прости неосновни називи за боје	Фреквенција (Ф)		Однос колона 3 : 4 ($\Phi_{\text{ж}} : \Phi_{\text{м}}$)	Однос $\Phi_{\text{ж}} : \Phi_{\text{м}}$ сведен на идентичан број испитаника	Коментар
		женски називи $\Phi_{\text{ж}}$	мушки називи $\Phi_{\text{м}}$			
1	2	3	4	5	6	7
1.	<i>бордо</i>	87	35	2,49	2,49/1,54=1,62	+ ж
2.	<i>ширкизна</i>	65	30	2,17	2,17/1,54=1,41	+ ж
3.	<i>окер</i>	56	23	2,43	2,43/1,54=1,57	+ ж
4.	<i>беж</i>	58	18	3,22	3,22/1,54=2,09	+ ж
5.	<i>злајна</i>	63	36	1,75	1,75/1,54=1,14	=
6.	<i>шејей</i>	56	19	2,95	2,95/1,54=1,92	+ ж
7.	<i>сребрна</i>	57	28	2,04	2,04/1,54=1,32	+ ж
8.	<i>смеђа</i>	35	35	1,00	1,00/1,54=0,65	+ м
9.	<i>лила</i>	43	19	2,26	2,26/1,54=1,47	+ ж
10.	<i>крем</i>	38	19	2,00	2,00/1,54=1,30	+ ж

²² У тесту излиставања учествовало је 83 испитаника преовлађује женског пола (71ж + 12м), сви студенти психологије са Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду.

11.	<i>циклама</i>	31	5	6,20	6,20/1,54=4,03	+ ж
12.	<i>џинк</i>	22	10	2,20	2,20/1,54=1,43	+ ж
13.	<i>бронзана</i>	17	18	0,94	0,94/1,54=0,61	+ м
14.	<i>џурџурна</i>	17	2	8,50	8,50/1,54=5,52	+ ж
15.	<i>бакарна</i>	16	2	8,00	8,00/1,54=5,19	+ ж
16.	<i>модра</i>	9	1	9,00	9,00/1,54=5,84	+ ж
17.	<i>мајенија</i>	5	9	0,56	0,56/1,54=0,37	+ м
18.	<i>шарена</i>	5	6	0,83	0,83/1,54=0,54	+ м
19.	<i>резеда</i>	6	0	∞	∞	+ ж
20.	<i>минџ</i>	8	0	∞	∞	+ ж
21.	<i>индија</i>	6	2	3,00	3,00/1,54=1,95	+ ж
22.	<i>смарџдна</i>	4	4	1,00	1,00/1,54=0,65	+ м
23.	<i>риђа</i>	4	0	∞	∞	+ ж
24.	<i>грај</i>	5	1	5,00	5,00/1,54=3,25	+ ж
25.	<i>чоколадна</i>	4	1	4,00	4,00/1,54=2,60	+ ж
26.	<i>мејалик</i>	4	3	1,33	1,33/1,54=0,86	=
27.	<i>карамела</i>	0	5	0,00	0,00/1,54=0,00	+ м
28.	<i>кафена</i>	3	3	1,00	1,00/1,54=0,65	+ м
29.	<i>џримизна</i>	3	0	∞	∞	+ ж
30.	<i>корална</i>	3	0	∞	∞	+ ж
31.	<i>џрао</i>	3	0	∞	∞	+ ж
32.	<i>лаванда</i>	0	3	0,00	0,00/1,54=0,00	+ м
33.	<i>каки</i>	3	2	1,50	1,50/1,54=0,97	=

Након рачунског свођења односа Фж : Фм на идентичне бројеве за оба пола (в. Табела 4, колона 6), постаје уочљивије које то називе за боје доминантно користи један одн. други пол, а које називе оба пола користе подједнако фреквентно. За процентуална одступања односа у колони 6, од 1,00 (+/- 15%) или 0,85–1,15, узето је да излистани ж-м називи из Табеле 4 имају приближно једнаку фреквенцију. Ван тога жене доминирају за однос фреквенција који је већи од 1,15, док мушкарци предњаче код односа фреквенција који је мањи од 0,85. Жене користе чак 22 монолексемска неосновна назива чешће од мушкараца, а изразито доминантно наводе придеве *циклама*, *џурџурна*, *модра* и *грај*. Истовремено, мушкарци уопште не наводе називе *резеда*, *минџ*, *риђа*, *џримизна*, *корална* и *џрао*. Мушкарци, пак, односе превагу над женама код само осам назива. Придеви које предоминантно наводе мушкарци су *карамела* и *лаванда*, док изразито доминантно користе назив *мајенија*, што је забележено и код изворних говорника енглеског језика – *magenta* (в. MYLONAS et al. 2014: 231). Од преосталих пет назива где су мушкарци такође у предности, три припадају БЦЦ ‘браон’: *смеђа*, *бронзана* и *кафена*. Коначно, оба пола подједнако фреквентно користе називе *злајна*, *мејалик* и *каки*.²³

²³ Истраживања у другим језицима такође су показала да жене чешће од мушкараца користе монолексемске неосновне називе за боје (в. SIMPSON – TARRANT 1991: 61; STEINVALL 2002: 133; MYLONAS et al. 2014: 236; GRIBER et al. 2017: 4). Стога се може претпоставити да се слика о израженијој женској употреби српских монолексемских неосновних хроматских назива не би битније променила ни након додатних тестова издвајања с истим или другим ж-м учесницима,

5. ЖЕНСКО-МУШКЕ РАЗЛИКЕ У ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКОМ ПОЉУ ОСНОВНИХ НАЗИВА ЗА БОЈЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ. Родне разлике у именовању спектра боја могу се посматрати још кроз призму односа у лексичко-семантичком пољу основних назива за боје, или, БЦТ. Премда та слика није комплетна без увида у резултате теста именовања,²⁴ неки закључци ипак могу бити изведени на основу података прикупљених у тесту издвајања хроматских назива.

Први закључак је да жене доминирају над мушкарцима како по броју тако и по фреквенцији и индексу С хипонима који су издвојени за хиперониме и уједно БЦТ *йлава*, *црвена*, *жуџа*, *зелена*, *љубичасџа* и *розе/а*.²⁵ Примера ради, у лексичко-семантичком пољу БЦТ *жуџа*, жене наводе седам хипонимијских назива: *окер*, *крем*, *лимун-жуџа*, *свејложуџа*, *шамножуџа*, *флуоросценџножуџа*, *сенф-жуџа*. Мушкарци овде издвајају свега четири хипонима (готово упола мање): *окер*, *крем*, *свејложуџа*, *шамножуџа*. Истовремено, називи које су издвојиле жене имају збирну фреквенцију $\Sigma\Phi=147$, док је код мушкараца та фреквенција $\Sigma\Phi=60$, дакле однос фреквенција је 2,45 што значајно превазилази однос бројева укупно тестираних жена и мушкараца тј. 1,54. Слично је и код преосталих БЦТ (в. Табела 5).

Табела 5. Полно утемељене разлике у броју хипонима и њихових збирних фреквенција за седам БЦТ.²⁶

Седам основних назива за боје (БЦТ) ²⁷	Број издвојених хипонима и њихов међуоднос			Збирне фреквенције издвојених хипонима и њихов међуоднос		
	ж	м	однос	ж	м	однос
<i>йлава</i>	14	7	2,00	239	100	2,39
<i>црвена</i> *	12	6	2,00	195	70	2,79
<i>жуџа</i>	7	4	1,75	147	60	2,45
<i>зелена</i>	9	5	1,80	203	71	2,86
<i>браон</i> **	12	8	1,50	169	88	1,82
<i>љубичасџа</i> *	6	5	1,20	78	30	2,60
<i>розе/а</i> ***	8	6	1,33	114	39	2,92

иако би фреквенције излистаних назива готово сасвим извесно биле нешто другачије, што би ипак било добро проверити.

²⁴ У тесту именовања, који је као допуна спроведеним тестовима издвајања био планиран за 2020. годину, али је изостао због ограничења условљених пандемијом ковида 19 (настава се одвијала онлајн, па није било могуће физички приступити лабораторији за експерименталну психологију на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду), испитаницима се било путем обојених картица или на екрану приказује већи број различито обојених стимулуса које треба именовати. Тест се понавља најмање два пута ради провере конзистентности именовања. Обојени стимулуси преузимају се из неког од система за разврставање боја (енгл. *colour order systems*) (в. MYLONAS et al. 2014: 227; ЈАКОВЉЕВ 2018: 42–43), нпр. Манселов систем боја (в. KRIMER-GABORVIĆ 2019: 337–341).

²⁵ Премало је издвојених хипонима за БЦТ 'бела', 'црна', 'сива' и 'наранџаста', при чему су сви они и збирно нискофреквентни, што онемогућава извођење целовитијих закључака.

²⁶ Подацима у Табели 5 нису обухваћени називи за такозване металик боје, дакле *златна* (хипоним од *жуџа*), *сребрна* (хипоним од *сива*) и *бакерна* (хипоним од *црвена*).

²⁷ Звездице уз називе за боје треба тумачити на следећи начин:

* Због двозначности хипонимијских назива *џурџурна* и *џримизна*, оба придева подведена су под два хиперонима/БЦТ, овде *црвена* и *љубичасџа*.

Други значајан закључак тиче се уочене тенденције да се на границама између појединих БЦЦ/БЦТ издвајају два, ређе више високо когнитивно истакнутих монолексемских назива за боје. То су *џиркизна* и *џејет* на прелазу између ‘зелене’ и ‘плаве’, *бордо* и *лила* на прелазу између ‘црвене’ и ‘љубичасте’, и *окер* и *беж* на прелазу између ‘жуте’ и ‘браон’. На ову појаву у српском језику указује још Јаковљев (ЈАКОВЉЕВ 2018: 181–182). Слично је примећено у руском језику (в. PARAMET et al. 2018: 15), као и енглеском језику (в. LINDSAY – BROWN 2014: 2, 19–22). Управо један такав назив може постати нови БЦТ у будућности.²⁸ При томе, у енглеском језику такве називе преодминатно издвајају жене (LINDSAY – BROWN 2014: 21), што се потврђује и у српском језику (в. Табела 4).

6. ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ. Анализа ж-м разлика добијених на темељу теста издвајања српских назива за боје показала је да жене у просеку имају обимнији и разуђенији хроматски вокабулар од мушкараца. Жене такође фреквентније излиставају различите хроматске називе.

Код једанаест основних назива за боје (БЦТ), у својству најфреквентнијих и когнитивно најистакнутијих српских хроматских назива, ж-м разлика готово да и нема, осим у погледу редоследа појављивања (ранга) појединих БЦТ. Сви БЦТ уочљиво се издвајају од преосталих назива за боје, с изузетком синонима *браон* и *смеђа*, чије издвајање код тестиране женске популације није баш најубедљивије.

Добијени резултати у значајној мери подударују се са закључцима добијеним у сродним студијама (в. MYLONAS et al. 2014; PARAMET et al. 2018), као и са резултатима из пилот-студије Кример-Габоровић и Јаковљев (КРИМЕР-ГАБОРОВИЋ – ЈАКОВЉЕВ 2021). Код оба пола, БЦТ *браон* заузима једанаесто место према индексу когнитивне истакнутости (С), што овај назив рангира испред назива *смеђа*, који мушки пол издваја на дванаестој, а женски на двадесетој позицији. И док је код мушкараца јасно изражена разлика у когнитивној истакнутости *браон* и његовог најближег, ниже рангираног неосновног

** Уколико код БЦТ *браон* занемаримо присуство периферних чланова категорије, дакле хипониме *беж* (‘смеђа’ са мешавином ‘жуте’ и ‘сиве’), *драј* (‘боја беле кафе’) и *каки* (‘прашинаста, драп’), тада постаје јасно да мушкарци у поређењу са женама овде издвајају већи број назива са већом збирном фреквенцијом (м: *смеђа*, *бронзана*, *карамела*, *кафена*, *кесијењаста*, *џамнобраон*, ж: *браон*, *чоколадна*, *свејлобраон*, *свејлосмеђа*, *џамносмеђа*). Ако, пак, слично као што је то урађено у Табели 5, на оба списка придодамо вишезначне називе *беж*, *драј* и *каки*, сви позајмљенице из других језика и сви називи за боје којима се именују пресеци две или више БЦЦ (описују мешавине боја ‘браон’, ‘жуте’ и ‘сиве’), онда збирно узев превагу опет односе жене.

*** Оба пола БЦЦ ‘розе/а’ релативно подједнако именују са БЦТ *розе/а*. Истовремено, жене фреквентније издвајају називе *циклама*, *џинк*, *беби-розе*, *џрљаворозе*, *свејлорозе/а* и *џамнорозе/а*, док је *мајенија* овде једини придев којим се обележава боја који мушкарци издвајају далеко фреквентније од жена.

²⁸ Да би се одређени назив за боју квалификовао као БЦТ, није довољно да буде само когнитивно (психолошки) истакнут, већ треба да испуни критеријуме за утврђивање базичности тј. треба да буде институционализован и мора имати широк опсег примене. Наведено у српском језику тренутно не испуњава ниједан неосновни хроматски назив. Но, због све чешће употребе неких таквих назива у свакодневном говору (*бордо*, *џиркизна*, *окер* и *џејет*), потребно је спровести додатна бихевијорална и лингвистичка истраживања.

назива *борго*, код женског пола та разлика је минимална. У извесној мери изненађење представља то што према тесту издвајања основни назив за БЦЦ ‘браон’ није *смеђа*, већ је то позајмљеница *браон*. Но, будући да се у књижевном корпусу и даље преовлађујуће употребљава придев *смеђ*, док је *браон* све заступљенији у свакодневном, колоквијалном говору, и то за потребе описивања производа веб-дизајна, модне и текстилне индустрије, фарби и сл., остаје отворено питање који од ова два назива заправо представља БЦТ. Нејасно је, даље, у којој ће се мери њихов тренутни статус задржати, дакле да ли ће *смеђа* остати норма у књижевном језику, док ће *браон* бити све заступљенији назив у колоквијалном језику (*браон* се за сада превасходно користи за описивање боје различитих вештачких производа).

Жене релативно чешће од мушкараца наводе већину монолексемских хипонима БЦТ, нпр. *борго*, *џиркизна*, *окер*, *џејџеј* и др., као и већину билексемских хипонима БЦТ тј. сложенице типа ‘придев + придев’, нпр. *маслина-сијозелена*, *краљевскојлава*, као и полусложенице типа ‘именица + придев’, нпр. *лимун-жуџа*, и сложенице типа ‘именица + именица у генитиву’, нпр. *боја коже*. Чак и код одредбених композиција типа ‘придев у функцији прилога + придев’, нпр. *свејлојлава*, где се на први поглед чини да је мушки пол креативнији због нешто већег броја издвојених назива ове врсте, након сагледавања њихових фреквенција постаје очигледно да жене поново односе превагу над мушкарцима. Уз то, битна карактеристика мушког хроматског вокабулара је то да је сажетији и директнији, укратко – мушко колоритно описивање мање је дескриптивно. Мушкарци превасходно излиставају једанаест БЦТ, затим сложенице са БЦТ основом, нпр. *свејлојлава*, *јаркоцрвена*, и изведенице типа ‘придев + суфикс -асиј’, нпр. *кесијењасиј(а)*. Разлике између полова уочавају се и код употребе модификатора *свејло* и *џамно*, при чему, према резултатима спроведеног теста излиставања, модификатор *свејло* чешће бирају жене, док модификатор *џамно* чешће бирају мушкарци.

Код већине најистакнутијих монолексемских неосновних назива, нпр. *борго*, *џиркизна*, *окер*, *џејџеј*, *беж* и *лила*, који су по фреквенцији и когнитивној истакнутости најближи расположивим једанаест БЦТ, очитоване су значајне ж-м разлике у смислу когнитивног рангирања. Готово истоветно ж-м рангирање уочава се једино код *борго* (на прелазу између категорија ‘црвена’ и ‘љубичаста’) и *џиркизна* (на прелазу између категорија ‘зелена’ и ‘плава’), што ова два назива когнитивно чини најозбиљнијим кандидатима за будуће БЦТ. За сада ипак нема довољно лингвистичких доказа о томе да овде заиста јесте реч о називима који су по стабилности употребе и семантичкој разумејности на нивоу барем неког од секундарно-основних назива.

Истраживање је потврдило веће богатство женског хроматског вокабулара тј. гушће рашчлањивање и именовање видљивог спектра у односу на мушке испитанике. Треба свакако споменути да за потребе овог чланка није одрађен тест именовања, због чега недостаје разумејенији приказ ж-м разлика у именовању боја и склоности ка одређеним бојама, како је то приказано у студијама где су наведени називи које за именовање појединих делова спектра користе жене одн. мушкарци (в. MYLONAS et al. 2014: 236). Све то потребно је стога додатно истражити. Истовремено, било би значајно проверити да ли, рецимо, жене брже од мушкараца именују различите колорите, те да ли дају

конзистентније одговоре приликом именовања обојених стимулуса. Кориштан извор података за таква накнадна испитивања код изворних говорника српског језика могле би бити рецимо асоцијације на различите колорите у својству стимулуса које би, између осталог, могле да укажу на сличности и разлике у употреби назива *браон* и *смеђ(а)* у свакодневном говору.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- КРИМЕР-ГАБОРОВИЋ, Сања. Генеза категорије ‘розе’ у лексичко-семантичком пољу ‘боја’ у српском језику. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* 62/2 (2019): 115–150.
- СТАНИЋ, Данијела. Придевски и именички називи за боје и њихов однос са сликарском технологијом. *Свети речи* 31–32 (2011): 44–49.
- *
- ABRAMOV, Israel, James GORDON, Olga FELDMAN, Alla CHAVARGA. Sex & Vision 1: Spatio-Temporal Resolution. *Biology of Sex Differences* 3/1 (2012): 1–14.
- AL-RASHEED, Abdulrahman S. An Experimental Study of Gender and Cultural Differences in Hue Preference. *Frontiers in Psychology* (2015): 1–5. <<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2015.00030/full>> 06.03.2022.
- BERLIN, Brent, Paul KAY. (1969). *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- BIGGAM, Carole P. (2012). *The Semantics of Colour: A Historical Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BIMLER, David, Jennifer BRUNT, Laura LANNING, Valérie BONNARDEL. Personality and Gender-schemata Contributions to Colour Preferences. Wendy Anderson, Carole P. Biggam, Carole Hough & Christian Kay (eds.). *Colour Studies: A Broad Spectrum*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2014, 240–257.
- BIRCH, Jennifer. Worldwide Prevalence of Red-Green Color Deficiency. *Journal of the Optical Society of America* 29/3 (2012): 313–320.
- BONNARDEL, Valérie, Sucharita BEINWAL, Nijoo DUBEY, Mayukhini PANDE, David BIMLER. Color Preferences: A British/Indian Comparative Study. Poster. *AIC 2012 Interim Meeting – In Color We Live: Color and Environment*. Tapei, 2012, 306–309.
- BONNARDEL, Valérie, Sucharita BENIWAL, Nijoo DUBEY, Mayukhini PANDE, David BIMLER. (2018). Gender Difference in Color Preference across Cultures: An Archetypal Pattern Modulated by Female Cultural Stereotype. *Color Research & Application* 43 (2018): 209–223.
- BYRNE, Marie. Similarities of Color Meaning Among Diverse Culture. *The bi-monthly journal of BWW Society* 50 (2003): 1–10.
- COOK, Richard, Paul KAY, Terry REGIER. The World Color Survey Database: History and Use. Henry Cohen, Claire Lefebvre (eds.). *Handbook of Categorization in Cognitive Science*. Amsterdam: Elsevier, 2005, 223–241.
- CORBETT, Greville G., Ian R. L. DAVIES. Establishing Basic Color Terms: Measures and Techniques. Clyde L. Hardin, Luisa Maffi (eds.). *Color Categories in Thought and Language*. New York: Cambridge University Press, 1997, 197–223.
- ESPINOSA-ZARAGOZA, Isabel. Colour and Gender: Language Nuances. *Feminismo/s* 38 (2021): 115–147.
- EYSENCK, Hans J. A Critical and Experimental Study of Colour Preferences. *The American Journal of Psychology* 54/3 (1941): 385–394.
- FARBIMPULSE: Frauen sehen Farben anders als Männer. *Farbimpulse. Das Onlinemagazin für Farbe in Wissenschaft und Praxis*. (2012). Brillux GmbH & Co. KG. <<http://www.farbimpulse.de/Frauen-sehen-Farben-anders-als-Maenner.651.0.html>> 09.12.2021.
- FIDER, Nicole A., Natalia L. KOMAROVA. (2019). Differences in Color Categorization Manifested by Males and Females: A Quantitative World Color Survey Study. *Palgrave Communications* 5/142 (2019): 1–10. <<https://www.nature.com/articles/s41599-019-0341-7.pdf?proof=t%29>> 01.07.2021.
- GEKOUSIDOU, Sophia, Niovi ILIADOU. (1997). Sex Differences in Colour Naming. *Selected Papers on Theoretical and Applied Linguistics* 11 (1997): 91–98.

- GRIBER, Yulia, Galina V. PARAMEI, Dimitris MYLONAS. Gender Differences in Russian Colour Naming. *Proceedings of 13th AIC Congress 2017*, Jeju, Korea: Korean Society of Color Studies, 2017, 1–5. <https://www.researchgate.net/publication/320672672_Gender_Differences_in_Russian_Colour_Naming> 02.03.2022.
- GRIBER, Yulia, Galina V. PARAMEI. The Influence of Professional Color Competence on Color Lexicon and Naming Pattern. *EpSBS (The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences)* (2019): 647–663.
- GRIBER, Yulia A., Dimitris MYLONAS, Galina V. PARAMEI. Intergenerational Differences in Russian Color Naming in the Globalized Era: Linguistic Analysis. *Humanities & Social Sciences Communications* (2021): 1–19.
- GROSSMANN, Maria, Paolo D'ACHILLE. (2016). Italian Colour Terms in the BLUE Area: Synchrony and Diachrony. João Paulo Silvestre, Esperança Cardeira, Alina Villalva (eds.). *Colour and Colour Naming: Crosslinguistic Approaches 5*. Lisboa: Centro de Linguística da Universidade de Lisboa/Universidade de Aveiro, (2021), 21–50).
- HEATHER, Arthur, Gail JOHNSON, Adena YOUNG. Gender Differences and Color: Content and Emotion of Written Descriptions. *Social Behavior and Personality* 35/6 (2007): 827–834.
- HURLBERT, C. Anya, Yazhu LING. Biological Components of Sex Differences in Color Preferences. *Current Biology* 17/16 (2007): 623–625.
- HURLBERT, C. Anya, Yazhu LING. Understanding Colour Perception and Preference. Janet Best (ed.). *Colour Design: Theories and Applications*. Duxford, UK: Woodhead Publishing, Elsevier, 2017, 169–192.
- JAKOVLJEV, Ivana. (2018). *Karakteristike i mehanizam uticaja jezika u procesu diskriminacije boja*. Neobjavljena doktorska disertacija. Novi sad: Filozofski fakultet.
- JAKOVLJEV, Ivana, Sunčica ZDRAVKOVIĆ. The Colour Lexicon of the Serbian Language: A Study of Dark Blue and Dark Red Colour Categories Part 1: Colour-Term Elicitation Task. *Psihologija* 51/2 (2018): 197–213.
- JAMESON, Kimberly, Roy G. D'ANDRADE. It's Not Really Red, Green, Yellow, Blue: An Inquiry into Perceptual Color Space. Clyde L. Hardin, Luisa Maffi (eds). *Color Categories in Thought and Language*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1997, 295–319.
- JAMESON, Kimberly A., Susan M. HIGHNOTE, Linda M. WASSERMAN. Richer Color Experience in Observers with Multiple Photopigment Opsin Genes. *Psychonomic Bulletin & Review* 8/2 (2001): 244–261.
- JORDAN, Gabriele, Samir S. DEEB, Jenny M. BOSTEN, John D. MOLLON. The Dimensionality of Color Vision in Carriers of Anomalous Trichromacy. *Journal of Vision* 10/8 (2010), 12–12.
- KRIMER-GABOROVIĆ, Sanja. (2019). *Prepoznavanje i imenovanje boja u engleskom i srpskom jeziku*. E-disertacija, knjiga 20. Novi Sad: Filozofski fakultet. <<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2019/978-86-6065-546-4>>
- KRIMER GABOROVIĆ, Sanja, Ivana JAKOVLJEV. Pilot-studija o rodno diferenciranom imenovanju boja u srpskom jeziku. Ivana Živančević-Sekeruš, Zoran Paunović, Željko Milanović (ur.). *Susret kultura. Zbornik radova*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2021, 135–151.
- LAKOFF, Robin. Language and Woman's Place. *Language in Society* 2/1 (1973): 45–80.
- LINDSEY, Delwin T., Angela M. BROWN. The Color Lexicon of American English. *Journal of Vision* 14/2 (2014): 1–25.
- LUCY, John A. The Linguistics of Color. Clyde L. Hardin, Luisa Maffi (eds.). *Color Categories in Thought and Language*. New York: Cambridge University Press, 1997, 320–326).
- MACLAURY, Robert E. Vantage Theory in Cognitive Science: An Anthropological Account of Categorization and Similarity Judgement. Michael Ramscar, Ulrike Hahn, Emiliios Cambouripolos, Helen Pain (eds.). *Proceedings of the Interdisciplinary Workshop on Similarity and Categorization*. Edinburgh: Department of Artificial Intelligence, Edinburgh University, 1997, 157–163.
- MORGAN, Gerry, Greville G. CORBETT. Russian Colour Term Salience. *Russian Linguistics* 13 (1989): 125–141.
- MYLONAS, Dimitris, Galina V. PARAMEI, Lindsay W. MACDONALD. Gender Differences in Colour Naming. Wendy Anderson, Carole P. Biggam, Carole Hough, Christian Kay (eds.). *Colour Studies: A Broad Spectrum*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2014, 225–239.
- MYLONAS, Dimitris, Serge CAPAROS, Jules DAVIDOFF. Augmenting a Colour Lexicon. *Humanities & Social Sciences Communications* 9/29 (2022): 1–12. <<https://www.nature.com/articles/s41599-022-01045-3.pdf>> 21.03.2022.

- PALMER, E. Stephen, Karen B. SCHLOSS. An Ecological Valence Theory of Human Color Preference. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 107/19 (2010): 8877–8882.
- PARAMEI, Galina V. Singing the Russian Blues: An Argument for Culturally Basic Color Terms. *Cross-Cultural Research* 39/1 (2005): 10–38.
- PARAMEI, Galina V., Yulia A. GRIBER, Dimitris MYLONAS. An Online Color Naming Experiment in Russian Using Munsell Color Samples. *Color Research & Application* 43/3 (2018): 358–374.
- RAKHILINA, V. Ekaterina (2007). Linguistic Construal of Colors: The Case of Russian. Robert E. MacLaury, Galina V. Paramei, Don Dedrick (eds.). *Anthropology of Colour: Interdisciplinary Multilevel Modeling*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2007, 363–377.
- RÁTSEP, Kaidi. Some Remarks on Gender Differences in Turkish Colour Vocabulary. Balázs Surányi (ed.). *Proceedings of the Second Central European Conference in Linguistics for Postgraduate Students: Second Central European Conference in Linguistics for Postgraduate Students (CECIL'S 2)*. Pázmány Péter Catholic University, Piliscsaba, Hungary, on 24–25 August 2012. Budapest: Pázmány Péter Catholic University, 2013, 219–229. <http://cecilis.btk.ppke.hu/wp-content/uploads/2013/02/Ratsep_Some-remarks-on-gender_REVISSED_v7_fin_corr.pdf> 15.04.2022.
- REGIER, Terry, Paul KAY, Naveen KHETARPAL. Color Naming Reflects Optimal Partitions of Color Space. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 104/4 (2007): 1436–1441.
- REGIER, Terry, Charles KEMP, Paul KAY. *Word Meanings across Languages Support Efficient Communication*. Brian MacWhinney, William O'Grady (eds.). *The Handbook of Language Emergence*. West Sussex, UK: Wiley-Blackwell, 2015, 237–264.
- RICH, Elaine. Sex-Related Differences in Colour Vocabulary. *Language and Speech* 20/4 (1977), 404–409.
- RMS: *Rečnik srpskorvatskoga književnog jezika, I–VI* (1967–1976). Novi Sad (– Zagreb): Matica srpska (– Matica hrvatska).
- RODRÍGUEZ-CARMONA, Marisa, Lindsay T. SHARPE, Alistair J. HARLOW, John L. BARBUR. Sex-related Differences in Chromatic Sensitivity. *Visual Neuroscience* 25/3 (2008): 433–440.
- ROBERSON, Debi, Jules DAVIDOFF, Ian R. L. DAVIES, Laura R. SHAPIRO. The Development of Color Categories in Two Languages: A Longitudinal Study. *Journal of Experimental Psychology: General*, 133/4 (2004): 554–571.
- RYABINA, Elena. Sex-related Differences in the Colour Vocabulary of Udmurts. *Wiener elektronische Beiträge des Instituts für Finno-Ugristik* (2009): 1–16.
- SAITO, Miho. Comparative (Cross-cultural) Color Preference and Its Structure. *Encyclopedia of Science and Technology*. New York: Springer Science and Business Media, 2015, 404–409.
- SAMARINA, Liudmila V. (2007). Gender, Age, and Descriptive Color Terminology in Some Caucasus Cultures. Robert E. MacLaury, Galina V. Paramei, Don Dedrick (eds.). *Anthropology of Colour: Interdisciplinary Multilevel Modeling*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2007, 457–466.
- SIMPSON, Jean, Arthur W. S. TARRANT. Sex- and Age-Related Differences in Colour Vocabulary. *Language and Speech* 34/1 (1991): 57–62.
- SOROKOWSKI, Piotr, Agnieszka SOROKOWSKA, Christoph, WITZEL. Sex Differences in Color Preferences Transcend Extreme Differences in Culture and Ecology. *Psychonomic Bulletin & Review* 21/5 (2014) 21: 1195–1201.
- STEINVALL, Anders. (2002). *English Colour Terms in Context. Skrifter från moderna språk 3*. Tryckeriet: Institutionen för moderna språk, Umeå universitet.
- SUTROP, Urmas. List Task and a Cognitive Salience Index. *Field methods* 13/3 (2001): 263–276.
- TAYLOR, Chloe, Alexandra CLIFFORD, Anna FRANKLIN. Color Preferences Are Not Universal. *Journal of Experimental Psychology* 142/4 (2013): 1015–1027.
- WITZEL, Christoph. Commentary: An Experimental Study of Gender and Cultural Differences in Hue Preference. *Frontiers in Psychology* (2015). <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4664724/>> 06.03.2022.
- YANG, Yonglin. Sex- and Level-Related Differences in the Chinese Color Lexicon. *Word* 47/2 (1996): 207–220.
- YOKOSAWA, Kazuhiko, Natsumi YANO, Karen B. SCHLOSS, Lilia R. PRADO-LEÓN, Stephen E. PALMER. Cross-Cultural Studies of Color Preferences: US, Japan, and Mexico. *Journal of Vision* 10/7 (2010): 408.

Sanja Krimer-Gaborović
Ivana Jakovljević

A STUDY OF GENDER-RELATED DIFFERENCES IN COLOR-NAMING
IN THE STANDARD SERBIAN LANGUAGE

S u m m a r y

This paper is a study of gender-related differences in color-naming in the standard Serbian language. The distinctions were examined using the five-minute free-list elicitation of color names. A total of 175 participants took part in the survey – teenagers, adolescents, and adults. All in all, it was 106 females and 69 males, aged 16–75, and composed of four subgroups: 24 civil engineering students (10 females + 14 males), 49 English philology students (40 females + 9 males), 65 grammar school students (34 females + 31 males) and 37 adults (22 females + 15 males). Quite similar to the findings and conclusions reported by various authors, for instance Simpson & Tarrant (1991), Mylonas et al. (2014), Lindsay & Brown (2014), Espinosa-Zaragoza (2021), etc., the results go as follows: (1) the female respondents to the survey excel in a richer vocabulary of both monolexic and polylexic color terms than the male respondents. The females elicit remarkably more color terms than the males; (2) both sexes assign more or less identical names to 11 basic color categories (BCCs) first defined so by Berlin & Kay (1969). The only concern here is the somewhat questionable status of the BCC ‘brown’. This is due to the difference in the number of females and males eliciting the term *smeđa*, a synonym of *braon*, both of which mean ‘brown’ in the English language; (3) the females use a larger array of color terms to describe the domain of the majority of BCCs. This is so especially with the BCC ‘pink’ which is typically considered a girly color. As for the male respondents, they are superior to the females only in naming the BCC ‘brown’ domain; (4) the Serbian color terms *bordo* ‘burgundy (color)’, and *tirkizna* ‘turquoise’, seem to be the best candidates for novel BCTs in the Serbian language. Admittedly, it is essential to ensure and present more linguistic supports for this attitude. This study mostly confirms and to some extent also enhances and corrects the results of gender-related differences in color-naming study reported on in the pilot study conveyed by Krimer-Gaborović & Jakovljević (2021).

Сања Кример-Габоровић
Универзитет у Новом Саду
Грађевински факултет
Козарачка 2а, 24000 Суботица, Србија
krimer.sanja@gmail.com

(Примљено: 10. јануара 2022;
прихваћено: 17. маја 2022)

Ивана Јаковљевић
Филозофски факултет
Одсек за психологију
Др Зорана Ђинђића, 21000 Нови Сад, Србија
ivana.jakovljevic@ff.uns.ac.rs